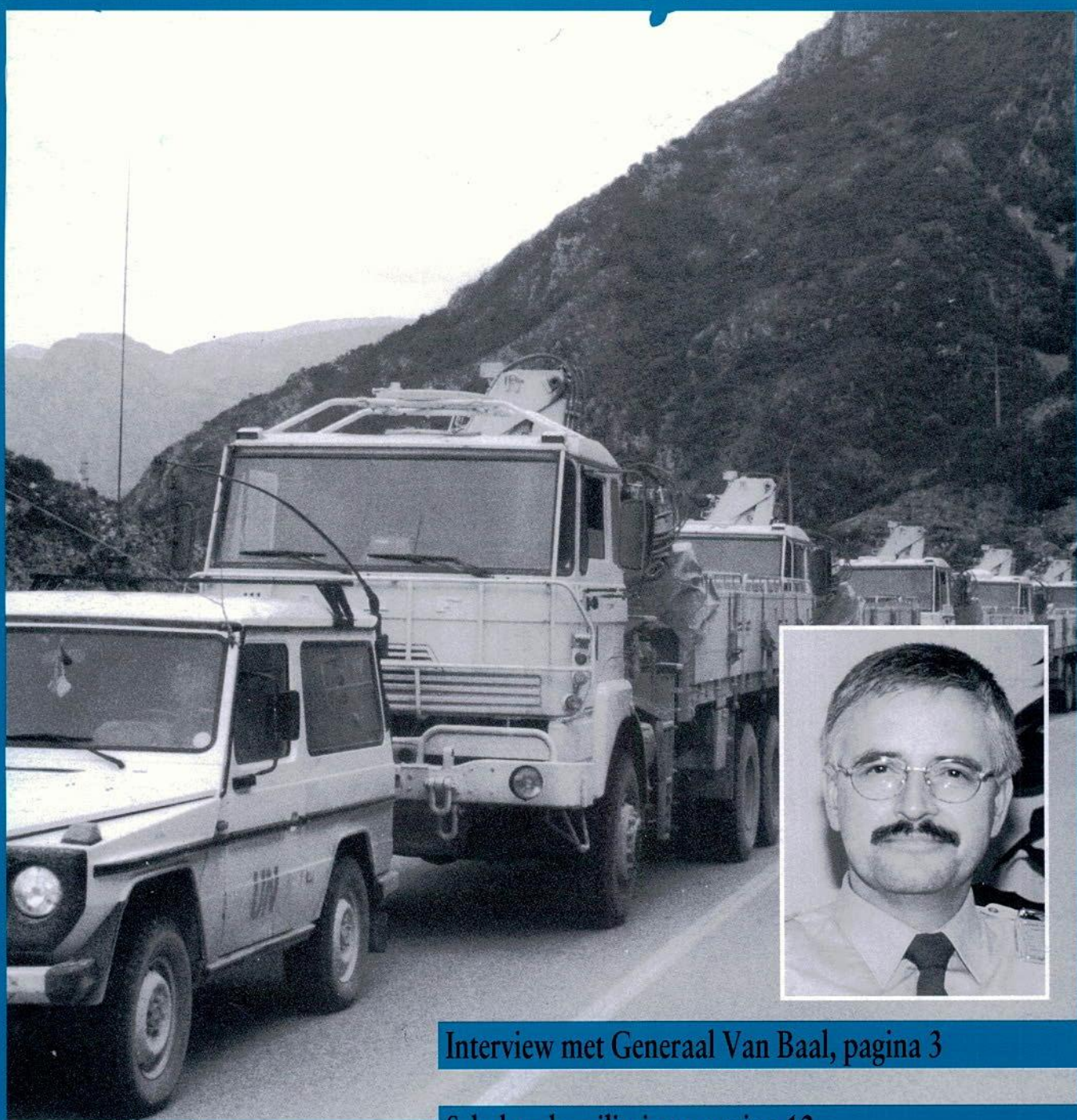

EGO

Interview met Generaal Van Baal, pagina 3

Schakende militairen, pagina 12

Wetenschap en Techniek, pagina 17

nr. 1, januari 1995, 34e jaargang
 Abonnementenprijs f 15,- per jaar, te
 storten op postbankrekening 480414
 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
 Militairen ontvangen het blad op aan-
 vraag zonder betaling.

Redaktie:

Klazien van Brandwijk -Wiltjer, Bart
 Hetebruij, Wim Heij (voorz.), Joan
 Merens, Vincent Peeters, Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam, Evert
 van Dijk, Gerard van Erkelens, Sabine
 Funneman, Cor Hoekstra (CORK),
 Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef
 Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas,
 Len Munnik, René Nauta, Marco van
 Nek, Leonore van Opzeeland, Cor
 Out, Freek Pol, Rien Robijns, Karel
 Roskam, Paul Rutten, Hans Schonk,
 Frank Spoelstra, Jan Stoof, Wessel
 Visser, Leon Wecke, Hans van
 Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens
 Redaktiesekretariaat:
 Erika Krijt-Leijendekkers
 Prepress/Lithografie/Druk:
 Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
 Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
 soonlijke titel en vertegenwoordigen niet
 noodzakelijkerwijs de visie van de redak-
 tie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
 alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

EGO in het groen	2
We moeten over de grenzen heenkijken (Gen. van Baal)	3
Karel Roskam	7
Serge Chaloff	9
St. Maarten	11
Mil. schaakkampioenschap	12
Poster René Nauta	14
Vragen staat vrij	16
Techniek en Wetenschap	17
Naar een preventieve vredesopbouw	20
Prikkels	21
Film	22
In het vizier (Leon Wecke)	24
Boeken	25
Toekomst maak je niet alleen	27
Poster Willy Lohmann	28

EGO IN HET GROEN.

Is het alleen uit aardigheid om met het nieuwe jaar ook EGO eens in een ander jasje te steken? De nieuwe omslag is eindelijk klaar. Het traditionele "hemelsblauw" heeft het moeten afleggen tegen de meer "natuurlijke" kleur groen. Vanzelf misstaat zo'n kleur in het leger niet. Sterker nog: het suggereert misschien een nadrukkelijke poging wat meer aan te sluiten bij de grootste lezersgroep van het blad.

De werkelijke reden is een andere. Er is gekozen voor een grotere herkenbaarheid van het blad in het geheel van het humanistisch denkgood. Het ligt dan ook in het verlengde van de keuze van het Humanistisch Verbond om de kleur groen te "promoten". EGO in het groen dus. Dat prikkelt de fantasie.

Allereerst drukt "groen" iets uit van onze verbondenheid met de natuur. Tegelijkertijd ademt die kleur wat van vrijheid. Midden in dat groene geheel van natuurlijke vrijheid is er de spelende mens. En omdat het één noch het ander "vanzelfsprekend" is, doet die mens van zich horen in verantwoordelijkheid. Dat laatste mag de betekenis zijn van het kunstzinnige mannetje op de omslag, dat op die manier wil verbeelden waar humanisme voor staat.

"EGO", de naam van het blad, is dezelfde gebleven. Ondanks de kritiek, ook wel uit eigen kring, heeft EGO het temidden van allerlei denkbare alternatieve namen opnieuw gered. Overigens terecht! EGO verwijst naar het individu en vindt in het individu ook zijn aanknopingspunten. EGO laat geen ruimte tot wegllopen, maar stelt, overeenkomstig de groene betekenissen, de vraag centraal naar wat menselijk is en wil zich daarvoor inzetten. EGO is ook beweging. EGO staat in de wereld van (ook) Anderen. De beweging van EGO gaat die Ander(en) aan en is per definitie op hen gericht. EGO wil Samen zijn. Dat is wat anders dan alleen op de wereld!

Er is ook een ander lettertype. Kortom: de hele lay-out van EGO is veranderd. We denken dat daardoor de leesbaarheid is vergroot. Nu de inhoud nog. Aan het begin van het nieuwe jaar mogen we het best nog eens beloven. We zullen ons echt inspannen om op een concrete en volstrekt heldere wijze een bijdrage te leveren aan dat wat mensen van elkaar nodig hebben in deze, zeker ook voor het militair bedrijf, lang niet eenvoudige tijden.

De redactie wenst alle lezers een fantastisch groen jaar met EGO!

Redactie

WE MOETEN OVER DE GRENZEN HEEN KIJKEN

Generaal-majoor A.P.P.M. van Baal (47) is plvBLS en tevens Directeur Operatiën van de KL. Eenvoudiger gezegd de vervanger van generaal Couzy en de baas over KL-uitzendingen. Van februari tot september 1994 was hij chef-staf van het Bosnië-Herzegovina-Command en de rechterhand van de Engelse luitenant-generaal Rose.

Een hooggeplaatste militair die zelf aan den lijve heeft ondervonden wat voor een hectische tijden de krijgsmacht momenteel doormaakt. "Zijn" brigade (de 43e in Havelte) werd opgeheven en als klap op de vuurpijl werd hij geconfronteerd met de nieuwe taakstelling van de krijgsmacht: uitgezonden kunnen worden.

Voor het jaarboekje "Dichtbij mijn bed" van de dienst Humanistisch Geestelijke Verzorging had raadsman Wim Heij een lang vraaggesprek met generaal Van Baal. De opzet van dit boekje noopte dit interview stevig in te korten. In dit nummer van EGO de volledige tekst.

Nog maar betrekkelijk kort geleden was de andere kant van de wereld echt nog ver van ons bed. Inmiddels lijkt onze wereld, door de geweldige technologische ontwikkelingen (o.a. communicatiemiddelen en transportmogelijkheden) meer op een groot dorp. Dagelijks worden wij, via de media, geïnformeerd over alle mogelijke gebeurtenissen uit de verste uithoeken van de wereld. Ver van mijn bed bestaat eenvoudigweg niet meer.

In die zin is het alleszins logisch dat bijvoorbeeld een instituut als de VN, op te vatten als een soort wereldregering, de mening is toegedaan dat zaken, die waar ook maar ter wereld gebeuren, ons allen aangaan.

Althans in theorie. Wanneer evenwel de beslissingen van supra-nationale lichamen als de VN direct van invloed zijn op ons bestaan dan wil het weleens wat lastiger worden daar nog zo warm voor te lopen.

Heeft u het idee dat beslissingen, genomen op het hierboven bedoelde politieke wereldtoneel, direct van invloed zijn op uw functioneren als officier van de Koninklijke Landmacht?

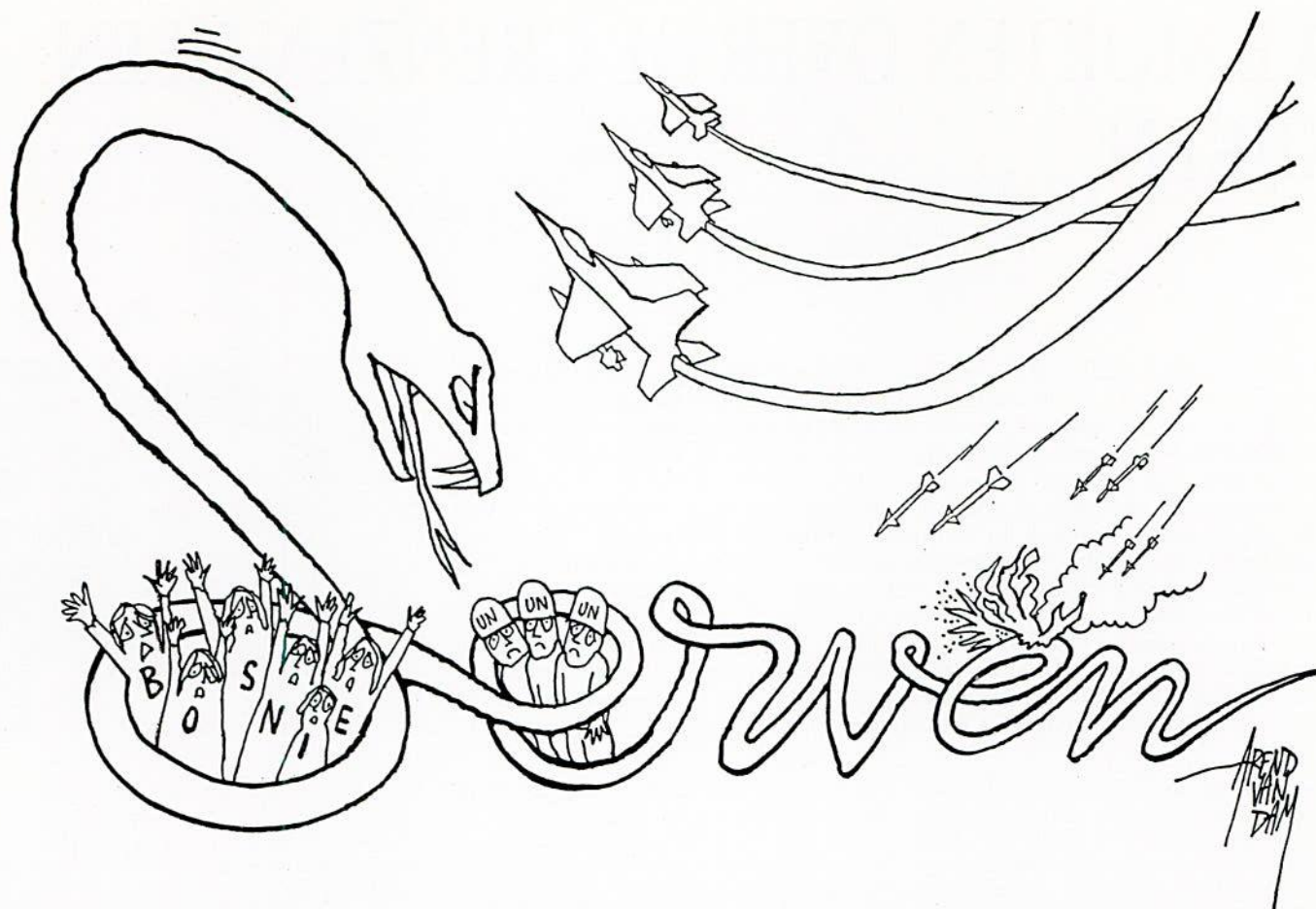
Ik denk dat dat heel duidelijk is. Ook tot nu toe is het zo geweest dat in supra-nationaal verband, zoals bijvoorbeeld bij de Navo, de landen, weliswaar in overleg met elkaar, uiteindelijk komen tot een bepaalde benadering. Dat is dan ook een benadering die door iedereen wordt geaccepteerd. Wat betreft de VN ligt dat niet anders. De wereld is, zeker ook op het gebied van vrede en veiligheid, heel groot geworden. Het is absoluut niet meer zo dat we ons kunnen veroorloven alleen nog maar naar het kleine stukje beschaving van West-Europa te kijken. We moeten over de grenzen heen kijken, daar hebben we een bepaalde verantwoordelijkheid voor. Dat betekent dat de wijze waarop de wereldpolitiek in de steigers wordt gezet mede bepalend is

voor de manier waarop hier politieke besluitvorming plaatsvindt en dus ook medebepalend voor het aspiratieniveau van een land om zich te willen bemoeien met de vrede en veiligheid in de wereld. En dat heeft direct te maken met het functioneren van de krijgsmacht. Dat betekent dat iedere functionaris in die krijgsmacht zich moet realiseren dat de krijgsmacht een onderdeel is van de mogelijkheden van een regering om invloed uit te oefenen waar ook ter wereld. Dat is een keuze die je allemaal moet maken: "wil ik daar aan deelnemen ja of nee". En als je praat over een betrouwbare krijgsmacht dan moet je die keuze van tevoren maken en niet halverwege de rit of vlak voor een uitzending of een nieuw commitment. Dat kan natuurlijk wel, want iedereen heeft zijn eigen verantwoordelijkheid maar als je dan beslist "ik ben het er niet mee eens" dan moet je de consequenties van die keuze aanvaarden en deze organisatie verlaten. Terug naar de vraag: die relatie is er heel concreet.

U heeft nu een functie in het zogenoemde "tweede echelon", althans op enige afstand van het direct uitvoerende werk. Nog niet zo lang geleden was u direct en daadwerkelijk betrokken bij het Bosnië-drama. Is dat van enige invloed op hoe u tegen het uitzendbeleid aankijkt?

Uiteraard is dat van eminent belang. Het is ook een heel goede fase geweest tussen het moment dat ik brigadecommandant ben geweest en de verantwoordelijkheid die ik nu heb. Als plvBLS draag ik mede verantwoordelijkheid voor de wijze waarop wij het uitzendbeleid gestalte geven. Dat betekent dat ik die ervaring, die ik heb meegenomen uit Bosnië, iedere dag kan gebruiken. De Directeur Operatiën heeft in zijn organisatie de sous-chef Operatiën die is "baas" van de Crisisstaf en ik wordt dus dagelijks geconfronteerd

met uitgezonden militairen, eenheden zowel als individuele militairen. Ik ben er dus niet alleen beleidsmatig mee bezig maar ook in de dagelijkse uitvoering.

U bent, tot nu toe, één van de weinige generaals die zelf uitgezonden zijn geweest. Hoe belangrijk is het voor de organisatie dat ook deze categorie gewoon uitgezonden kan worden?

Ik heb er bij mijn uitzending veel aandacht aan geschonken dat niet alleen de korporaal aangewezen wordt maar ook de generaal. Ik denk dat juist het moment waarop ik werd uitgezonden een heel belangrijk moment is geweest. We stonden juist op het punt een nieuw commitment aan te gaan, er zou een nieuw bataljon gaan, Dutchbat-1. Ik denk dat het ook goed is gevallen dat de BLS, toen de mogelijkheid zich voordeed, deze direct heeft aangegrepen om een generaal uit te zenden. Ongetwijfeld mede met de gedachte aan het vervolgtraject. De wijze waarop ik aangewezen ben is op dezelfde wijze gebeurd als ik daarvoor heb gedaan met mensen uit mijn brigade. En dat vind ik heel erg goed. Er mag op dat gebied geen onderscheid zijn tussen de generaal en de korporaal.

Een tweede punt is dat je ook reëel moet zijn. We hebben niet zo verschrikkelijk veel mogelijkheden hooggeplaatste militairen uit te zenden. Bij de VN hanteert men een soort puntensysteem. Aan de hand van de hoeveelheid troepen op de grond mag je dus ook een aantal belangrijke posities bekleden. Ik ben er een groot voorstander van dat wij, daar waar het mogelijk is, ook die mogelijkheden uitermate goed benutten. Dat be-

tekent, in mijn visie, dat de mensen die over een aantal jaren leiding moeten gaan geven aan de KL, met voorrang uitgezonden zullen gaan worden. Ik denk dat het van buitengewoon groot belang is aan die top mensen te hebben die die ervaring hebben, die precies weten waar het over gaat.

Was uw periode-Bosnië een tijdvak dat u zich steeds nadrukkelijk bewust was van de ideële doelstellingen van de VN?

De ideële doelstelling moet je als militair heel snel vertalen naar de daadwerkelijke uitvoering op het grondvlak. Men moet zich voorstellen dat ik als chef-staf van BH-Command op het tactische niveau bezig was. Als je dan kijkt hoe goed de hulpverlening verlopen is, met name de periode dat ik er gezeten heb, dan kun je niet tevreden achterover leunen maar je kunt wel vaststellen dat de ideële doelstelling heel concreet vertaald kon worden in die periode in Bosnië-Herzegovina. De gevechten vonden alleen maar plaats op een heel laag niveau, in Sarajevo was, na het ultimatum, van grootscheepse beschietingen absoluut geen sprake meer, de voedselvoorziening was prima voor elkaar en het normale leven kwam voor een belangrijk deel weer op gang. Wat ook heel erg belangrijk is, en dat vergeten we wel eens, dat er tussen de Kroaten en de Moslims, na een bloedige oorlog, een wapenstilstand effectief is geworden.

Er zijn een aantal dingen niet gelukt. De uitwisseling van doden, gewonden en (krijgs)gevangenen tussen Serven en Moslims is maar mondjesmaat op gang gekomen.

Maar er is onmiskenbaar een begin gemaakt met een vredesproces. Het echte vredesproces is helaas nog niet succesvol van start gegaan. Dat is jammer. De kansen die zich hebben voorgedaan zijn benut maar de partijen zelf hebben besloten niet verder over vrede te praten. Terugkomend op de vraag, met die ideële doelstelling, vertaald in concrete activiteiten, ben je dagelijks bezig. We hebben daar erg veel aan gedaan. Iedere week hielden we evaluatiebijeenkomsten om te kijken wat we hadden bereikt. Dat vereiste heel wat werk maar het gaf je wel een beeld van waar sta ik hier eigenlijk voor, wat lukt nu wel en wat niet. Dat succesverhaal komt nauwelijks in de publiciteit, het lijkt wel of dat niet interessant is. Er is geen sprake meer van genocide en er was geen sprake meer van grootschalige gevechten. Afgelopen zomer stierven er in Detroit per dag meer mensen door geweld dan in Bosnië-Herzegovina. En dat is alleen maar gelukt dankzij de aanwezigheid van Unprofor en het voortreffelijke werk van al die eenheden daar.

Was u zich op enig moment bewust van het feit dat u betrokken was bij of zelfs het middelpunt was van het wereldgebeuren?

Ja. Een peace-keeping operatie zoals die nu in Bosnië plaatsvindt is zelfs tot op het tactische niveau voortdurend een wisselwerking tussen de politiek en de directe aanwezigheid en inzet van militairen. De situatie in de tijd van de Gorazde-crisis, de situatie tijdens het vredesproces tussen de Kroaten en de Moslims, de problematiek met de con-

tactgroep, de momenten waarop er geweld werd gebruikt, dan voel je en dan merk je dat de wereld met je mee kijkt. Een tweede punt is dat, zittend in Sarajevo, en constaterend hoe uitzichtloos de situatie is voor mensen, je ook beseft dat de aandacht van de wereld zich regelmatig afwendt van die situatie. Ik heb er gezeten toen de situatie in Ruanda uit de hand liep en de spanningen rond Korea hoog opliepen. Dan zie je niet alleen dat de pers snel vertrekt maar dat het item uit de gehele media verdwijnt. Een derde moment waarop ik dat heel bewust heb meegemaakt was met betrekking tot mijn bezoeken aan de enclaves. In Gorazde en Srebrenica zie je niet meer en niet minder, anno 1994, een kamp waar mensen geconcentreerd zijn: uitzichtloos, geen enkel perspectief, waarbij ik mij afvraag of de mensen die erin zitten, het lot van die mensen, echt meer is dan een politiek middel in de handen van één partij, dat ook als zodanig gemakkelijk opgeofferd zou kunnen worden. Dan beseft je ook weer dat wij echt voorkomen dat die mensen op dat moment iets overkomt, maar dat er ook geen uitzicht voor die mensen is. Dat beseffend, met alle ellende van oorlogsmisdaden en gruwelijkheden die plaatsvonden, geven toch aan dat de mens tot een laag niveau kan afzakken. Dat is dan wel de zelfkant van deze wereld.

Op het moment dat u aangewezen werd voor een functie in Bosnië bent u zich toen grondig gaan verdiepen in de rol

van de Nederlandse regering, wat willen zij precies en wat ga ik daar doen? Kon u zich vinden in dat besluit?

In de periode dat ik bij de 43e brigade zat had ik mij daar al heel veel mee bezig gehouden. Mijn voorganger had bij het onderdeel het uitzendbeleid en de betrokkenheid van de krijgsmacht daarbij op een heel duidelijke wijze aan de orde gesteld. Zo in de geest van: mensen denken erom, vanaf nu kunnen we allemaal uitgezonden worden, je moet je niet meer afvragen of je uitgezonden wordt, maar nog slechts wanneer dat zal gebeuren. Dan is het te laat om je er echt voor te gaan interesseren. Dat wil zeggen: in het dagelijks functioneren moet je nu al tijd inruimen om na te denken over uitzenden, op je werk met je collega's en thuis met je relatie. Dat moet je ook doen op een hoger niveau: "wat betekent dat nu voor mij wanneer ik op een bepaalde functie zit, hoe moet ik mij dan opstellen tegen de invloed van ..." Daar komt die politieke invloed ook bij om de hoek kijken. Dan ga je je ook afvragen waarom Nederland besloten heeft om deel te nemen aan Joegoslavië, wat willen we daar bereiken, komt dit overeen met het mandaat, hoe is de relatie met de andere landen, enz. enz. Ik heb mij met dit soort zaken, in die tijd, behoorlijk bezig gehouden, zowel in gesprekken met mijn mensen als met literatuur over deze thematiek. Met als centrale onderwerpen: wat willen we daar precies en wat niet. Het is heel erg duidelijk dat we daar niet in een gevechtssituatie terecht willen ko-

men. We hebben onze Nederlandse eenheden daar niet naar toe gestuurd om vrede af te dwingen. Wij zijn daar puur voor een humanitaire missie. Dat we, wanneer we daar zitten, wat meer willen doen is iets anders. Wanneer de gelegenheid zich voordoet doen we ook wat meer, proberen we ook meer te doen dan alleen maar de ondersteuning van die humanitaire activiteiten, maar het mandaat is duidelijk en de positie van onze regering daarin is ook hartstikke helder.

Kunt u situaties en/of omstandigheden noemen waarbij u bezig was met de politieke consequenties van uw persoonlijk handelen?

Ja. Ik heb tijdens het overleg met Serven en Moslims in een groot aantal situaties gezeten waarbij de uitkomsten directe politieke consequenties hadden. In die zin dat één van beide partijen het wel eens niet langer zou accepteren dat Unprofor daar nog langer aanwezig zou zijn, of Unprofor niet langer meer als neutraal zou beschouwen. Dat zijn toch momenten waarop ik geen angst voelde maar wel besepte hoe belangrijk het was waarmee ik bezig was. Dat zijn vaak ook situaties geweest, zeker in de richting van de Serven, waarin besloten was om geweld te gebruiken. Dan word je eigenlijk daarna ter verantwoording geroepen door één of beide partijen. Ook het niet gebruiken van geweld is mij kwalijk genomen. Op 5 augustus heb ik persoonlijk de Serven gewaarschuwd

dat de Navo luchtaanvallen zou uitvoeren. Ik heb er zorg voor gedragen, omdat ik geëist heb van de Serven dat ze me terug zouden melden wanneer het personeel van de wapensystemen af was, dat die order ook uitgevoerd werd. Iets waarmee ik onmiddellijk op het politieke niveau zat. Het was onze benaderingswijze en daar ben ik achter blijven staan. Het gebruik van geweld in zo'n crisisbeheersingsoperatie is geoorloofd als het proportioneel is, als het is na voorafgaande waarschuwing en als het te maken heeft met het mandaat waarbinnen je moet functioneren en waarbinnen de strijdende partijen de spelregels erkennen. In die situaties is er voor mij geen enkele reden waarom ik niet zou doen wat van mij verwacht wordt.

Aan dit soort beslissingen zit een zwaar moreel aspect.

Ja dat is zeker zo. In dat soort situaties blijkt dat alles wat ik als mens en als militair heb meegekregen samenkomt. Het gevoel dat je het moet en kunt gebruiken. En als je met de inzet van je gehele persoonlijkheid zo'n besluitvormingsproces, dat heel zorgvuldig en heel snel moet gebeuren, overziet en je vraagt je af: is het een besluit geweest op basis van de juiste informatie, is het een eerlijk besluit geweest en waren er geen andere mogelijkheden dan het dreigen met of eventueel gebruiken van geweld, en je komt dan tot de conclusie dat het inderdaad een goed besluit is geweest, dan kun je je ook rustig omdraaien en overgaan tot de orde van de dag.

Bedoelt u te zeggen dat het daarbij van grote betekenis is of er sprake is van harmonie tussen de diepste overtuiging als mens en de professionaliteit als militair? Die harmonie, ja, precies, daar gaat het om. Op grond van een aantal criteria, die wij intern heel goed hadden besproken, en waarvan wij hadden gezegd: dit zijn de zorgvuldigheidscriteria waarlangs wij het besluitvormingstraject laten lopen. Die criteria hadden dus te maken met proportionaliteit, dwz. is er echt sprake van een situatie waarin die of die beslissing wel genomen moet worden, enz. Achteraf werd daarover verantwoording afgelegd aan VN-gezant Akashi. Precies volgens het draaiboek werd getoond wat er was gebeurd en op basis van welke elementen besluitvorming had plaatsgevonden. Wanneer je dan kunt zeggen dat het zorgvuldig is gebeurd, met de juiste afwegingen en toepassing van de juiste criteria, dan kun je zeggen dat je in dat dilemma de juiste weg hebt gekozen.

In hoeverre deed uw gezin mee in het leven van de situatie daar? Maakte u zich er helemaal los van tijdens het werk of speelde het ergens op de achtergrond toch steeds mee?

Heel intens. Ik denk dat als het gaat om psychische belasting dan wordt die van het thuisfront heel vaak schromelijk onderschat. Ik heb tijdens mijn verblijf in Sarajevo een professionele houding aan kunnen nemen omdat ik intens met mijn werk bezig was, ik veel meer positieve

dan negatieve dingen zag die wij konden doen en voor slechts een klein deel ellende. Dat was dan ook echt ellende die diepe indruk maakte en een heel belangrijke rol speelde. Maar het positieve overheerste en ik kon er iets mee doen, ik kon iets voor die mensen betekenen. Daarentegen het thuisfront, dat zit op afstand, ziet met name de tv en krijgt zeer gekleurde informatie. Heel vaak oude beelden met actuele informatie, commentaar wat niet ter zake doende is en vaak heel suggestief. Dat betekent dat je thuis soms tien keer op een dag hetzelfde bericht kunt horen en daardoor het idee krijgt dat daar voortdurend trammelant is. Een volkomen verkeerd beeld.

Ik wil datgene wat er tijdens de Gorazde-crisis aan de hand is geweest niet kleineren maar de sfeertekening wordt heel vaak volkomen uit zijn verband gerukt en daar staat voor het thuisfront niets tegenover. Dat betekent dat je in je telefoongesprekjes en in de brieven die je schrijft en de bezoeken tijdens verlof probeert dat recht te trekken. Dat is geweldig moeilijk. Ik ben er van overtuigd dat wij het thuisfront meer informatie moeten geven dan nu via de media tot de mensen komt. De KL-crisisstaf doet daar al heel goed werk in en het hoeft niet altijd veel geld te kosten. De Denen hebben bijvoorbeeld het systeem dat de commandant van de eenheid iedere dag een boodschap op een bandje insprekt dat je kunt beluisteren. Dat bandje spreekt hij in nadat hij, eveneens iedere dag, geïnformeerd is over de zaken die bij het thuisfront leven. Hierbij gaat het niet om de successtory maar om een beeld te geven van de werkelijkheid. Zo zijn er nog wel meer mogelijkheden waar we eens naar zouden kunnen kijken.

Nederland draagt een behoorlijk steentje bij aan de lopende VN-missies. Uitgangspunt van de regering is, bij een maximaal te leveren inspanning, dat de militair een half jaar uitgezonden kan worden, een jaar "thuis" kan blijven, vervolgens weer een half jaar wordt ingezet, enz. Hoe kijkt u, bij een dergelijk voortgezet beleid, tegen de draagkracht/draaglast van de krijgsmacht aan?

Wij proberen heel nauwkeurig in te schatten wat reëel is. In de ons omringende landen zijn er voorbeelden waaruit blijkt dat als je tot aan een verhouding komt, zoals ook bij Amerikaanse mariniers die 55% van de tijd uitgezonden worden, dat dat na verloop van tijd absoluut niet meer past. Groot verloop, disfunctioneren, verbroken relaties, enz. Dat betekent dat er een goede balans moet zijn tussen het repeteren van de uitzendingen. Wij zullen onze weg daarin nog moeten vinden waarbij wij er alles aan zullen moeten doen dat e.e.a. zich niet voltrekt langs de weg van schande en schande. Dat is ook één van de redenen waarom de BLS heeft besloten niet het 11e maar het 42e uit te zenden als vierde bataljon. Het is een heel kritisch element met betrekking tot de uitzendingen, dat is zeker waar. Reëel is natuurlijk wel de termijn van zes maanden

uitzenden maar je bent 2 à 3 maanden aan het voorbereiden en je hebt een terugkeerverlof, afwikkeling, enz. Dit betekent dat je eigenlijk moet spreken over een periode van negen maanden waarmee je met de uitzending bezig bent. Dan is er een periode dat je "thuis" bent en binnen het jaar zou je wederom uitgezonden kunnen worden. Ik denk dat je daar héél erg goed op moet letten wat dat voor effecten heeft.

Heeft u een beeld van de ideale wereld op grond van uw uitgangspunten en levensovertuiging?

Ik heb niet zo'n concreet beeld van de ideale wereld. Wat ik wel hoop is dat we beseffen dat als er geen goede verdeling van rijkdom komt van deze wereld dat deze wereld nooit fundamenteel zal verbeteren. Zolang we niet bereid zijn de rijkdom te delen, echt te delen, dan wordt het nooit wat. Om dat bij de kop te pakken hoop ik dat de VN een belangrijke rol zal kunnen gaan spelen. Veel van de conflicten worden wel overgoten met een saus van nationalistische ideeën, geloofzaken, enz. maar zijn toch heel vaak terug te voeren tot een ongelijke, onrechtvaardige verdeling van de rijkdom. Daarmee wordt de basis gelegd voor het schenden van de mensenrechten. Ik ben er niet van overtuigd dat mensen alleen maar doden omdat ze het leuk vinden, daar zit een hele wereld achter. De onrechtvaardige verdeling van de rijkdom is de grootste oorzaak en veroorzaker van alle ellende. Daar moet fundamenteel iets aan gedaan worden. Deze visie is rechtstreeks verbonden met mijn levensovertuiging waarmee mijn kijk op de mensheid onlosmakelijk is verbonden.

Wim Heij

DICHT BIJ MIJN BED

Nederlandse betrokkenheid bij internationale politieke besluiten: ervaringen van militairen en hun gezin

Dit interview staat in verkorte versie in het jaarboekje "Dicht bij mijn bed, Nederlandse betrokkenheid bij internationale politieke besluiten: ervaringen van militairen en hun gezin". Dit boekje krijgt iedere EGO-abonnee gratis toegestuurd. U kunt het bestellen bij: EGO-redactie, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906. U krijgt het dan kosteloos toegestuurd.

DE BLINDHEID VAN DE HELDERZIENDE

Vrijheid van godsdienst hoort bij verdraagzaamheid. Maar wat moet je met fundamentalisten van de Islam die in Algerije moorden uit naam van de godsdienst? Wat moet je met fundamentalisten van het Christendom, die in de VS niet opzien tegen het vermoorden van mensen die abortus verrichten?

Gelovigen zeggen, dat je godsdienst niet moet verwarren met religieus fanatisme, want dat leidt tot moord en dat is dus misdadig. Zulke gelovigen hebben daarin volkomen gelijk, maar ik heb de laatste weken ook om een andere reden nogal wat problemen met die vrijheid van godsdienst. Neem bijvoorbeeld de mensen die geloven in reïncarnatie, in de "geestenwereld", in een "onstoffelijk voortbestaan" of andere, New Age-achtige modieuze bewegingen. De boekwinkels liggen er vol mee. En paranormale verschijnselen zijn al normaal in amusementsprogramma's op televisie.

Ik moet daar niets van hebben, maar tot nu toe kon me dat allemaal niet zoveel schelen - mensen moeten vooral doen wat ze niet laten kunnen en geloven wat ze willen. Ik heb wel altijd al gezonde skepsis gehad over wat je "kaboutergeloven" kan noemen: "Kabouters bestaan echt!" zeggen gelovigen, die van je eisen je ongeloof te bewijzen. Wie kan bewijzen, dat kabouters niet bestaan? En dus concluderen zulke gelovigen: "Zie je: wij hebben gelijk en kabouters moeten serieus genomen worden."

Maar geloof in reïncarnatie e.d. begint mij tegenwoordig te irriteren. Dat is gekomen sinds de dood van mijn jongste dochter in de zomer van 1993, toen Marjolein bij een brommer-ongeluk haar nek brak (EGO van september 1993). De laatste tijd krijgen wij namelijk af en toe te maken met uitlatingen van mensen die zichzelf helderziendheid toedichten. Zij komen ongevraagd aandragen met "boodschappen" van onze overleden dochter. Marjolein had "een oude schuld" te vereffenen uit "een vo-

rig leven", maar dat heeft nu "afgedaan". "Los van het stoffelijk lichaam" bereidt ze zich voor op "het nieuwe leven". Dit schreef ons iemand, die de telepathische boodschap "de zuivere waarheid" noemt.

Een andere helderziende laat ons meede-

zin tegen zulke ongevraagde informatie. Marjolein is dood door een stompzinnig ongeluk en daar hebben we het al moeilijk genoeg mee. Kom ons niet aan boord met mededelingen, die er op neerkomen, dat Marjolein een "oude ziel" had uit een vorig bestaan. Dat haar ziel nog even "volmaakt" moest worden en dat ze alleen daarom in ons gezin werd geboren. Toen ze (in dit leven bij ons) vrij was van "het kwade zaad" kon ze volgens de reïncarneerders uit vrije wil zelf (op 24 jarige leeftijd) de dood zoeken.

Ik wil niet beweren, dat mensen in zo iets niet mogen geloven. Kabouters bestaan immers ook niet, maar ik zal niemand het recht ontzeggen gelukkig te zijn met het geloof in kabouters. Ik wens alleen niet lastiggevallen te worden met informatie, waar ik niet om heb gevraagd en die mij kwetst en verdriet doet. En daarom ben ik minder verdraagzaam geworden tegenover een ongeremde vrijheid van godsdienst.

Wij hebben nu zelf ondervonden, hoe afschuwelijk het is als mensen, uit naam van hun "geloof", "waarheid", hun "helderziendheid" je daar deelgenoot van willen maken en hun "boodschappen" aan je opdringen. In mijn Calvinistische jeugd zou ik geroepen hebben: "Ga weg van achter mij, Satan!" Maar dat is de Duivel met Beëlzebub uitdrijven. Ik zeg nu alleen maar: "Blijf uit mijn buurt met Uw weerzinwekkende 'boodschappen'!"

Geloof wat U wilt, maar laat andere mensen met rust. In de naam van Uw eigen "god" of "hemel". Want dat is de taal die U toch moet aanspreken: "laat ons met rust - in god's naam; in hemelsnaam!" Want de vrijheid van godsdienst betekent ook de vrijheid om NIET te geloven. Om niet te geloven in een god, een allah of een boeddha; om niet te geloven in reïncarnatie, in onstoffelijk bestaan of in kabouters.

Karel Roskam

len, dat wij "teveel met haar bezig zijn" en haar "los moeten laten", want dan kan zij naar haar "Oma toe, die op haar wacht". Het dodelijke ongeluk was Marjolein's "eigen verkiezing" - zij was immers op het moment van het ongeluk: "uit haar lichaam getreden, maar ze besloot toen niet terug te gaan". Een even belachelijke opmerking kwam van een aanhanger van de Scientology: Marjolein is nu al plezierig aan het spelen in haar nieuwe leven en weet niets meer van ons af! (de Scientology noemt zich wegens financiële en belastingvoordelen ook een "kerk", maar is in verschillende landen met succes voor de rechter gedaagd wegens van alles en nog wat, wat niets te maken heeft met bona fide religies.)

Ik wil niet beweren, dat helderziendheid niet bestaat, maar de mensen die ons ongevraagd zulke "boodschappen" meedelen, zijn kennelijk blind voor onze weer-

NIUW TEKENWERK VAN STEFAN VERWEY

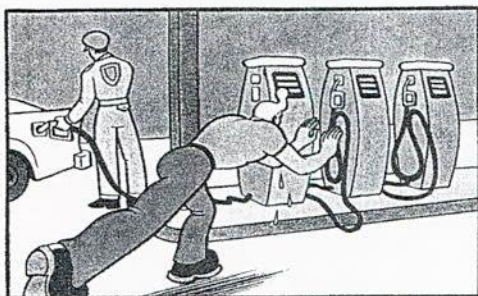
November vorig jaar verscheen er eindelijk weer een bundel tekeningen van misschien wel Nederlands beste cartoonist, Stefan Verwey: "Had u gereserveerd?"

Om maar met de deur in huis te vallen, een schitterende bundel humor (ondanks alle wrangheid en cynisme) over een verscheidenheid aan onderwerpen: incest, milieu, mishandeling, werkloosheid, roken, euthanasie, geweld, domme tv-spelletjes, enz.

Op de titelprent zien we een grote groep belastinginspecteurs een restaurant binnenko-

NIUW TEKENWERK VAN KAMAGURKA

De Belgische tekenaar van strips en cartoons Luc Zeebroek, beter bekend onder het pseudoniem Kamagurka, produceert al jarenlang, in een onnavolgbaar tempo, het ene na het andere album. Kort geleden verschenen er weer twee albums van zijn hand t.w. "Very safe sex" en (samen met Herr Seele) "Cowboy Henk trakteert!"

Kamagurka (in België Kama) is in Nederland populairder dan in België: "In Amsterdam ben ik veel bekender dan in een willekeurig dorp in Vlaanderen; ik heb hier zelfs meer fans dan in Brussel". Nu is dat ook niet zo verbazingwekkend want zijn strips en tekeningen verschijnen in ons land in tal van kranten en tijdschriften (o.a. NRC Handelsblad, Vrij Nederland en het muziektijdschrift Oor).

Toch lopen niet alle lezers van deze bladen even warm voor zijn werk. Doch ook dit is niet zo verwonderlijk aangezien dit maar zelden het geval is met een cartoonist en bij Kamagurka is dit zelfs vanzelfsprekend te noemen. Zijn absurdistische onzin is soms nauwelijks te volgen, regelmatig grof of plat, maar tegelijkertijd heel vaak ook vreselijk geestig. Wie er niet door wordt gegrepen zal beslissen geen album kopen van deze kampioen van de "geniale onzin". Kamagurka zal daar evenwel niet van wakker liggen, er blijven immers fans genoeg over, zeker in Nederland.

Kamagurka: Very safe sex, en (samen met Herr Seele) Cowboy Henk trakteert! De Harmonie, Amsterdam. 1994. 48 blz. f 14,90 (WH).

men waarop een tegemoetredende, enigszins verbouwereerde, ober dienstig vraagt "Had u gereserveerd?"

De grote kracht van zijn werk is de herkenbaarheid. Er is werkelijk geen prent in deze bundel waar de kijker zich niet in kan verplaatsen. Je hoeft nimmer in een ziekenhuis te hebben gelegen en nooit een kraslot te hebben gekocht om toch het humoristische te kunnen inzien van een man met totaal ingezwachtelde handen in een ziekenhuisbed en een bezoekerster die hem zegt: "Kijk eens ... krasloten!"

Kortom een prachtige bundel voor een breed publiek.

Stefan Verwey: Had u gereserveerd? De Harmonie, Amsterdam. 1994. 64 blz. f 14,90. (WH).

KAMAGURKA

**VERY
SAFE
SEX**

THE COMPLETE SERGE CHALOFF SESSIONS

De tragische levensloop
van een geniale saxofonist
op fraaie wijze
muzikaal samengevat.

In de geschiedenis van de jazzmuziek heeft de uitvinding van de Belg Adolphe Sax, de saxofoon, altijd een uiterst prominente rol gespeeld. Weliswaar is in de New Orleansperiode de klarinet toonaangevend, wanneer we het tenminste over riet-instrumenten hebben, maar al vrij snel verdween dit instrument naar de achtergrond om plaats te maken voor de saxofoon.

Nu had de heer Sax geen half werk ver-richt, want hij had al heel gauw in de ga-ten dat zijn uitvinding talloze mogelijk-heden bood met betrekking tot klank, toonhoogte, stemming enz.

Afgezien van variëteiten als sopranino, manzello, stritch en bassaxofoon kun-nen we de saxofoonfamilie in vier hoofdsoorten onderscheiden. We heb-ben het dan over de sopraan-, alt-, te-nor- en baritonsaxofoon en het zijn vooral de alt en de tenor geweest die in de jazz zeer belangrijk zijn geworden.

Weliswaar maakt de sopraan tegen-woordig veel opgang, omdat veel musici dit instrument in navolging van John Coltrane ter hand hebben genomen, maar slechts een paar muzikanten zien de sopraan als hun hoofdinstrument. Ik denk hierbij aan mensen als Steve Lacy en Jane Ira Bloom. Ook de baritonsaxo-foon heeft nooit de populariteit van de alt en tenor kunnen bereiken en daar zijn wel een paar oorzaken voor aan te wijzen. Ten eerste is het instrument loodzwaar (zo'n 13 kilo!) en ten twee-de maakt de grote hoeveelheid lucht die nodig is om deze gigant tot klinken te brengen hem wat trager in vergelijking met zijn kleinere broertjes. Pas in de ja-ren '30, wanneer de grote swingorkesten furore maken, komen de eerste bariton-solisten naar voren. Jack Washington bij Count Basie en vooral Harry Carney bij Duke Ellington laten horen dat de big horn wel degelijk een belangrijke solorol kan spelen.

Dan doet echter omstreeks 1945 de

Bebop zijn intrede en deze razendsnelle muziek lijkt bij uitstek ongeschikt voor de bariton. Twee muzikanten trekken zich van dit vooroordeel echter niets aan nl. Leo Parker (geen familie van Charlie) en Serge Chaloff. Over deze laatste, vol-strekt onterecht tamelijk onbekend ge-bleven, musicus wil ik in dit artikel eens wat meer vertellen, temeer daar er on-langs een schitterend album met zijn be-langrijkste opnamen is verschenen op het selecte label Mosaic.

■ Serge Chaloff

Serge Chaloff werd op 24 november 1923 te Boston uit zeer muzikale ouders geboren. Vader Julius, die van Russische afkomst was, speelde piano en wel zo goed dat hij o.a. optrad met het Boston Symfonie Orkest. Later zou hij een eigen muziekschool leiden. Moeder Margaret Stedman was eveneens pianiste en ging later les geven aan de fameuze Berklee School Of Music, waar zij onder haar leerlingen mensen als Leonard Bernstein, Herbie Hancock, Chick Corea en Keith Jarrett telde!

Het zal de geachte lezer dan ook niet verbazen dat de jonge Serge tussen zijn zesde en twaalfde jaar uitsluitend piano studeerde. Maar zijn hart ging echter meer uit naar de rietinstrumenten en reeds op z'n twaalfde begon hij op bariton. Er was echter niemand die hem op dit instrument les kon geven en dus leer-de hij het zichzelf maar. Later zei hij daarover: ik kon moeilijk Harry Carney door het hele land achterna reizen. Hij

kreeg in Boston echter wel klarinetles van Manuel Valerio, lid van de Boston Symfonie en dat heeft hem ongetwijfeld een prima muzikale basis gegeven. Veel grote saxofonisten zijn immers op klari-net begonnen. Nog voor hij 20 was, speelde Serge al in bands als die van Boyd Raeburn en Jimmy Dorsey, maar solowerk was er niet bij. Zijn eerste plaatopname maakte Serge Chaloff op 21 september 1946 te Los Angeles en we horen dan een muzikant met een hele lichte toon en een onvoorstelbare instru-mentbeheersing. Als je niet beter weet, denk je een tenorsax te horen.

■ Rijzende ster

In 1947 ging Serge deel uitmaken van de groep van tenorist Georgie Auld en be-gon zijn ster snel te rijzen. Om te begin-nen was er een opname met een sextet o.l.v. trompettist Red Rodney en in maart 1947 speelde Serge Chaloff voor het eerst in New York. Zijn spel was voor de toch behoorlijk verwernde en ook wel arrogante New Yorkers een re-gelrechte sensatie. Dat dit op een bariton mogelijk was!

Later in dat jaar voegde Serge zich bij de Second Herd van Woody Herman en het was daar dat de naam van Chaloff de-finitief in de jazz-annalen zou worden opgenomen. Woody Herman vormde nl. een saxsectie, bestaande uit drie tenoren en een bariton. De sound sloeg in als een bom en Herbie Steward, Zoot Sims, Stan Getz en Serge Chaloff zouden als de Four Brothers de jazzgeschiedenis ingaan. Zij

Met Jimmy Weiner en Dick Twardzik, voorjaar 1952

werden zo genoemd naar aanleiding van het stuk met dezelfde naam dat Jimmy Giuffrè voor de band schreef.

■ Verslaafd

Intussen was Serge helaas zwaar aan de heroïne verslaafd geraakt en er doen zelfs verhalen de ronde dat hij de dealer voor de band was die immers talloze junkies telde. Het moet voor de arme Woody Herman een ramp zijn geweest om met dergelijke toch altijd onberekenbare musici om te gaan. De eerlijkheid gebiedt me dan ook te zeggen dat Serge Chaloff in die tijd een buitengewoon slechte naam kreeg. Zijn verslaving maakte hem tot een totaal verknijpte persoonlijkheid en hij kon heel vaak uiterst agressief zijn. Zijn spel bleef echter onnavolgbaar en enige jaren achtereen won hij de polls in vooraanstaande bladen als *Down Beat* en *Metronome*. In 1949 werd de band van Woody Herman ontbonden, maar toch maakte Serge in dat jaar nog enkele plaatopnamen met mensen als Red Rodney, Al Cohn, Terry Gibbs en Ralph Burns. Het zou evenwel tot 1954 duren voor er weer een plaat onder eigen naam zou worden gemaakt. Vele jazzliefhebbers denken daardoor dat Serge in die lange periode geheel van de scene verdwenen was en als zovele andere muzikanten een ander baantje had aangenomen.

Niets was echter minder waar.

■ Nieuwe leerperiode

Hij besloot eenvoudigweg terug te keren naar zijn geboorteplaats Boston, omdat hij na tien jaar reizen door de States met talloze orkesten gewoon doodop was. In een interview dat hij in 1951 met de bekende jazzscrijver Nat Hentoff had, zei hij een aantal interessante dingen. Zo vertelde hij dat hij 600 dollar van zijn eigen geld in een paar muzikale experimenten had gestoken, waarvoor hij nader inzien geen enkele belangstelling bleek te zijn. Verder had hij ontdekt dat

hij eigenlijk maar bar weinig stukken kon spelen. In alle grote bands had hij weliswaar de baritonpartijen voor z'n rekening genomen, maar aan de eigenlijke melodieën was hij nooit toegekomen. "Man, tegenwoordig leer ik bij m'n eigen kwintet soms 5 tot 6 nummers per dag", vertrouwde hij Hentoff toe. Ook zeer curieus was zijn opmerking dat hij zonder de verworvenheden van de Bebop uit het oog te verliezen weer wat meer naar de Swing was teruggekeerd. "Vroeger speelde ik alleen maar snelle notenreeksen, maar momenteel zijn melodie en swing voor mij de uitgangspunten om echte jazz te spelen".

In 1952 trad Serge in het huwelijk met het fotomodel Linda Black. Uit deze verbintenis werd een dochterje, Linda Jean, geboren. Het huwelijk hield echter geen stand, mede omdat Serge niet van zijn verslaving kon loskomen. Zijn samenwerking met pianist Dick Twardzik zal hier ook geen goed aan hebben gedaan. (Twardzik zou in 1955 in Parijs aan een overdosis overlijden). Toch bleef Serge in die jaren regelmatig optreden. Maar hij maakte zelf destijds de opmerking, dat je klaarblijkelijk als muzikant alleen in tel was, wanneer je in New York speelde. Met Twardzik nam hij overigens in 1954 de plaat *The Fable Of Mabel* op.

■ Herboren

Eind 1954 nam Chaloff een drastisch besluit. Hij wilde absoluut van de drugs af en liet zich in een ziekenhuis opnemen. Hij zou daar vier maanden verblijven en gedurende die tijd schreef hij een autobiografie, met de titel *DA 693* (zijn kamernummer?), waarin hij vooral de jeugd op de rampzalige gevolgen van het drugsgebruik wilde wijzen. Het boek werd echter nimmer uitgegeven en ook het manuscript is spoorloos verdwenen. Hoe het ook zij, Serge kwam als herboren uit het ziekenhuis en wilde er nog eens fors tegenaan. Er verscheen een nieuw album *Boston Blow-Up*, geproduceerd door Stan Kenton, maar toch waren er een aantal dingen die de come back van Serge bemoeilijkten. Ten eerste was er een nieuwe baritonster aan het firmament verschenen nl. Gerry Mulligan die tevens alle polls in de diverse jazztijdschriften won en ten tweede bleken veel muzikanten niet bereid om met Serge samen te werken. Men kon zich blijkbaar niet voorstellen dat de vroeger zo onuitstaanbare Serge

Chaloff een ander mens was geworden. Gelukkig ondervond Serge in Boston dat niet iedereen tegen hem was en kon hij vaak werken met Boots Mussulli en Herb Pomeroy.

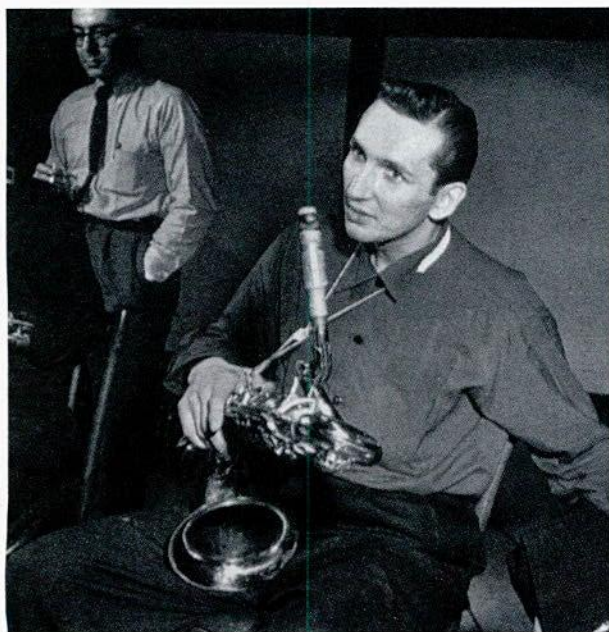
In 1956 gaan de zaken weer wat beter en treedt hij op in steden als Cleveland, Chicago en Los Angeles. In L.A. duikt Serge de studio weer in met pianist Sonny Clark, bassist Leroy Vinnegar en drummer Philly Joe Jones. De LP wordt door Capitol uitgebracht onder de naam *Blue Serge* en wordt heden ten dage beschouwd als één van de beste jazzplaten die er ooit gemaakt zijn. Serge Chaloff speelt met de rijpheid van een man die alles heeft meegemaakt. Zijn techniek is ongeëvenaard en zijn sound ronduit prachtig. Een sprookje van een plaat, maar helaas kennen niet alle sprookjes een happy end.

■ Geen happy end

Nog tijdens zijn verblijf aan de West Coast wordt Serge overvallen door hevige pijnen in de rug en het onderlichaam. Hij raakt zelfs verlamd en wordt teruggevoerd naar Boston waar hij tweemaal wordt geopereerd. Men ontdekt een tumor in een ver gevorderd stadium en Serge Chaloff weet dan dat zijn tijd nog maar beperkt is. Hij blijft echter actief, maakt opnamen met de *Metronome All Stars* en speelt in de band van Herb Pomeroy.

Hij kan alleen nog maar spelen, zittend in een rolstoel of gebruik makend van krukken (jaren later zou tenorist Arnett Cobb hetzelfde doen). De laatste keer dat hij in een studio zou verschijnen, was voor het opnemen van de plaat *Four Brothers Together Again* in februari 1957. Hij was toen al in een dermate slechte conditie dat hij uitsluitend een paar solo's voor z'n rekening kon nemen. Het ensemblewerk moest hij overlaten aan Charlie O'Kane. In mei treedt hij nog twee weken op met zijn eigen groep *The Stables*, maar dan gaat het niet langer. Op 15 juli 1957 wordt hij opnieuw opgenomen in het Massachusetts General Hospital en reeds een dag later komt het einde. Nu nog, bij het schrijven van deze regels, vind ik het buitengewoon tragisch dat Serge zo kort na het overwinnen van zijn verslaving moest sterven. Hij werd slechts 33 jaar oud, maar zal, net als zijn grote idool Charlie Parker, in zijn muziek voortleven.

Theo Carree

Februari 1957, *Four Brothers* reünie, Serge Chaloff was te ziek om meer dan een paar solo's te spelen. Hij zit hier in een rolstoel.

Discografie : "The Complete Serge Chaloff Sessions"

Mosaic Records MD4 - 147 prijs f 240!
(De set bestaat uit 4 CD's + boek met veel informatie en diverse unieke foto's)

"The Fable Of Mabel"
Black Lion BLCD 760923 (Engels)

"Blue Serge"
Capitol CP32 -5185 (Japans)

Impressie:

SINT MAARTEN 1994

In oktober 1994 bezocht Jaap Geuze, eerste humanistisch raadsman bij de Koninklijke Marechaussee, de KMAR-brigade op Sint Maarten. Hij sprak met de mensen die daar werken en bezocht de meeste gezinnen. Vanaf augustus 1995 zal permanent een humanistisch geestelijk verzorger in de West gestationeerd zijn. Deze zal ook aandacht hebben voor de KMAR-brigade op Sint Maarten. Hieronder vertelt Jaap Geuze van zijn ervaringen.

Sint Maarten, een eiland vol tegenstellingen. Je ziet er zwart en bruin, blank en wit in allerlei tinten. Van zwart ebbehout tot rood verbrande westerlingen. Een eiland, in al zijn vormen, van uitzonderlijke schoonheid tot grof lelijk. Van diep groen, een kleurenpracht, tot een diep rode kastanjeachtige bruinheid die ik nooit eerder zag.

Hier, in de ooit uitgestote vulkanische rotsen, zijn tekeningen en voorwerpen gevonden die getuigen van de aanwezigheid, lang geleden, van indianen. Een eiland met een lange culturele geschiedenis. Je komt hier nog fortten tegen van Engelse, Hollandse en Franse origine, wat iets zegt over de koloniale belangen en uitbuiting van het verleden.

Er zijn nog oude zoutputten en maal-machines te vinden en een enkel oud plantagehuis dat de moderne tijd heeft overleefd.

Je komt namen tegen als Eben-Haëzer, Israël, Bethlehem en andere bijbelse namen die nog getuige zijn van de slavenperiode; de afschaffing van de slavernij is nog zichtbaar in hutjes of een enkel stenen huis op een vierkant stukje grond dat slavenfamilies toebedeeld kregen na de afschaffing. Is er echt iets veranderd?

■ Decadentie naast armoede

De verschillen tussen rijk, arm, welgesteld en gewoon rond-kunnen-komen zijn nog dagelijks waar te nemen. Je ziet het aan de decadente rijke villa's en aan de armzalige krotten, woningen, hutjes die de naam hut niet echt verdienen. Is dit nu de beschaving, de ontwikkeling die we ooit gebracht hebben! Een eiland dat leeft van de ongeveer 1 miljoen toeristen per jaar. Een eiland volgebouwd met hotels. Baaien vol met jachten van de rijken. Amerikanen, Hollanders, Fransen, ga zo maar door.

Wat heeft de lokale bevolking daar aan? Veel werk, veel gekwetste trots en cultuurvernederingen.

Men lacht en is vrolijk aan de van buiten waarneembare kant, maar van binnen? Hoe ziet het er daar uit? Het lijkt zo vreedzaam, vredig en rustig.

■ Frankrijk in het klein

De Franse kant lijkt op Zuid-Frankrijk, de wegen hoog en laag, overal de Franse benamingen, er is zelfs een route nationale nummer 7.

In het stadje Marigot waan je jezelf aan de Côte d'Azur. Vlak daarachter verrijst de Pic Paradis met een hoogte van 424 meter. Het is niet raadzaam om deze met een auto zonder voorwielaandrijving te gaan bestijgen. Wel zijn er een paar schitterende loop-klimroutes, dat kost je wel wat zweetdruppels en je moet vroeg uit de veren: overdag bij 30 graden is het niet lang uit te houden. Het Franse gedeelte is echt in alles Frans, van geld tot de croissant bij de koffie in de morgen. Je zou niet denken, als je hier op een terras zit te schrijven, dat je 10.000 km van Europa vandaan bent.

■ Geloof en bijgeloof

Er is hier een hotel waar men 30 jaar aan gebouwd heeft. Steeds liepen de lokale arbeiders weg en wilden ze niet terugkeren. Ze zagen er de geestverschijningen van leprozen. Lang geleden was er bij die plaats voor de kust een leprozen-kolonie; op de plek waar het hotel moest komen was ooit hun begraafplaats. Het hotel is inmiddels afgebouwd maar de autochtone bevolking, als ze het al konden betalen, komt er niet.

Geloof, bijgeloof, Voodoo, hanengevechten, en rituelen zijn hier overal aanwezig, meegebracht door slaven en hun nageslacht. Op zondagmorgen, lopend door Frontstreet of Backstreet van Philipsburg hoor je veel gezang van meeslepende gospelsongs en tot op het hysterisch af sprekende voorgangers. Kerken genoeg, van de Old English Church tot Methodist, Hallelujah roepende groeperingen en de Rooms Katholieke kerk aan toe. Een andere plaats die door de lokale bevolking wordt gemeden is een voormalig slavenkerkhof, want daar hoort men nog steeds slaven die als geesten verschijnen roepen om hulp.

Wij Hollanders

Hoe gingen wij Hollanders ooit met onze medemensen om? Het geeft te denken.

Naast de Nederlanders vind je hier Haïtianen, mensen uit de Dominicaanse republiek, creolen, chinezen, hindoes. De taal varieert van Engels of Frans, Papimento of Spaans tot Limburgs, Zeeuws of Rotterdams aan toe. Een grote wereld op een klein eiland.

■ Verkeer

Eens ging alles hier per ezel, rustig maar doeltreffend. Nu zijn er zo veel auto's, dat men regelmatig in de file staat. Dit kan soms extra lang duren als er een blikshade-botsing is. Veel mensen rijden onverzekerd rond: ze hebben geen geld ervoor of ze vinden het niet nodig. Misschien een alternatieve vorm van protest?

■ KMAR op Sint Maarten

Als je op het eiland rond rijdt, en je ziet de schitterende stranden en de diepblauwe heldere oceaan, dan krijg je af en toe het 'Zwitserleven gevoel'. Er is zoveel om naar te kijken en om kennis van te nemen, maar zou je er willen wonen, leven? Om te werken een bepaalde periode of voor een vakantie lijkt het ideaal, en dat is het ook voor sommigen. Je moet dan wel een strand- en zonliefhebber zijn.

De Nederlandse marechaussees wonen en werken in deze omgeving, een omgeving waar veel geweld voorkomt en de tegenstellingen voor de in Nederland opgegroeide mens schrijnend en lang niet altijd te begrijpen zijn. De samenwerking met de plaatselijke politie is niet eenvoudig en vraagt veel energie. Met zo'n zware werkbelasting voor de marechaussees is het begrijpelijk dat de gezinnen daar wel eens onder te lijden hebben.

Als zwervend raadsman voor de KMAR mensen op Sint Maarten was mijn bezoek een bijzondere ervaring, die ik niet gauw zal vergeten.

Met dank aan alle KMAR-mensen en andere Hollanders overzee die ik heb ontmoet op Sint Maarten.

Jaap Geuze

SCHAKENDE MILITAIREN ZIJN DAT OOK SPORTERS?

Wie op 30 november vorig jaar toevallig langs de Seeligkazerne in Breda reed, kon daar de vlaggen van een negental Nato-landen zien hangen. Een groot bord bij de poort gaf te kennen dat daar het "NATO Chess Championship" werden gehouden. Voor het vijfde jaar alweer waren schakers uit Denemarken, Noorwegen, Frankrijk, Duitsland, België, Engeland, de Verenigde Staten, Italië en vanzelf Nederland bijeen om op de 64 velden duidelijkheid te verschaffen omtrent de vraag waar de militairen met de meest vooruitziende blikken te vinden zijn.

■ Zwitsers

Gespeeld wordt met teams van elk zeven man. Het gaat om 7 rondes "Zwitsers". Dat is een systeem waarbij de sterksten na iedere ronde elkaar in de volgende partij ontmoeten. Van elk team doen de eerste vier mee voor de landenprijs. Daarnaast mag de toernooiwinnaar zich Nato-kampioen noemen.

Voor het individueel kampioenschap lijkt de Fransman J.R.Koch de "torenhoge" favoriet. Hij is internationaal schaakmeester met een Elo-rating van maar liefst 2475! Voor de niet kenners:

Het ratinggetal geeft de relatieve speelsterkte van de schaker weer. Niet onbelangrijke outsiders zijn de Noor Grotnes (2325), de Belg Deleyn (2320) en niet op de laatste plaats ook de Nederlandse soldaat Richard Duijn met een rating van 2300.

■ Kanshebbers

Ongetwijfeld verrassend was dat na de vierde ronde niet één van de papieren kanshebbers aan kop ging, maar een relatie onbekende Nederlandse sergeant. Wie had nou ooit van de 24 jarige Lucas van der Linden gehoord? Schakers uit de buurt van Nijmegen kenden hem echter allang. Ook speelde hij al eens mee met het Jeugdkampioenschap van Nederland. Echt slecht kan hij dan ook niet zijn. Ook als team presteerden de Nederlanders fantastisch. Na van der Linden stond Duijn samen met o.m. twee andere landgenoten luitenant Frank Smele en overste Gert-Jan Ludden op de gedeelde 5e plaats. Met elkaar voerden ze op dat moment onbetwist het landenklassement aan. Er volgen (op het moment van schrijven) echter nog 3 spannende rondes.

■ Geschiedenis

De Nederlandse schaak-equipe neemt sinds 1989 deel aan de Navo-schaakkampioenschappen. Dat was ook het

eerste jaar waarin het toernooi werd gehouden. Duitsland trad in dat jaar als gastland op. De toenmalige secretaris-generaal van de Navo, dr. Manfred Wörner reikte de prijzen uit en stelde daarbij dat de continuïteit van het toer-

Een verslag van het 5e "NATO military chess championship"

nooi gewaarborgd diende te worden. Met een onderbreking van 1 jaar (1993) is het kampioenschap sindsdien gehouden.

Over de geschiedenis van het toernooi en de toekomst daarvan wilde de "teambaas" van de Nederlandse schakers, de brigade generaal b.d. H. Scheffers wel het een en ander kwijt.

"Eigenlijk is het allemaal al veel eerder begonnen. In 1978 organiseerde Denemarken een militair schaaktornooi. Voor Nederland deed daar een team aan mee dat bestond uit in Duitsland gelegerde militairen. Het was echter allemaal nogal informeel in die tijd. Overigens in de jaren vijftig hielden we al nationale kampioenschappen. Het duurde inderdaad tot 1989 voordat we van een echt erkend kampioenschap mochten spreken. Dat had ook wel een oorzaak. Het blijkt -jammer genoeg- steeds weer erg moeilijk de militaire top ervan te overtuigen, dat schaken toch een echte sport is. In de militaire wereld denkt men nog veel te vaak in typisch spartaans-mannelijke modellen waarbij het fysieke element het meest op de voorgrond treedt. In de beoordeling van wat sport is, wordt het lichamelijke dan

ook vaak als beslissend criterium gebruikt. Dat is jammer, want er valt over schaken in relatie tot het militair bedrijf nog wel wat anders te zeggen. Op de eerste plaats is het zo, dat je alleen maar goed kan schaken wanneer je ook conditioneel goed in elkaar steekt. Het zijn echter de ook voor de militair zo wezenlijke zaken als strategisch en tactisch inzicht die de goede schaker kenmerken.

De oefening van de ratio, gepaard met de nodige intuïtie, waarbij er bij voortdurend beslist moet worden in soms mistige situaties, dat zijn toch allemaal zaken die voor het militaire vak net zo belangrijk zijn als hard achter een bal aan hollen".

■ Magda

"Het maar mondjesmaat erkennen van de schaaksport heeft ook voor dit jaar de nodige problemen opgeleverd. Op de begroting kwamen we f.10.000,- tekort. Dankzij het bedrijfsleven, de Bredaase bierbrouwer Oranjeboom en relaties van mij bij "goede Raad en partners" alsmede "Imago 3000" heeft het toernooi doorgang kunnen vinden. Het is bijzonder spijtig, dat er zo weinig middelen zijn vanuit defensie. Een probleem

echter dat ook andere landen kennen. Vorig jaar nog kon het toernooi niet doorgaan omdat de Amerikaanse toezegging "wegbezuinigd" werd. Ook Italië moest het in 1992 om organisatorische redenen af laten weten. Het gaat bepaald anders dan met de meeste andere sporten. Soms lijkt het er op, dat het vooral "relaties" met de militaire top zijn die het doorgaan van het kampioenschap mogelijk moeten maken. Engeland is zo'n voorbeeld. Over 2 jaar moet het toernooi daar gehouden worden. Het zal nog spannend worden als de overste, die nu een en ander coördineert met pensioen gaat. Overigens zijn het juist de individuele militairen die het allemaal tot iets moois maken. Een voorbeeld daarvan is de commandant van het OCO, de kolonel Ben de Mars. Ongelooflijk wat die man en zijn staf voor ons mogelijk hebben gemaakt. De accommodatie, het eten (alle buitenlanders wanen zich in een vier sterren hotel), faciliteiten. Het is teveel om op te noemen. Er lijkt werkelijk geen moeite teveel. Neem nou zo'n sergeant Magda van den Aarsen. Iedere morgen komt ze vrijwillig om 5 uur uit bed om het dagelijkse bulletin te maken. Op dergelijke

Richard Duijn: 'Op papier de beste en daar bleef het bij!'

toegekend vanwege de mooiste aanvalspartij! Nederland werd toen overigens tweede in de eindrangschikking achter Duitsland. De Nederlanders namen wraak door in de finale van het afsluitende zaalvoetbaltoernooi van dezelfde Duitsers te winnen! In 1991 werd ook het internationaal schaakcomité opgericht. Steffers werd voorzitter daarvan, terwijl overste Ludden het secretariaat mocht besturen.

De organisatie werd in 1992 door Duitsland overgenomen van Italië. Het was een geluk dat de Duitsers het toernooi toen konden redden toen Italië af moest haken. De Nederlandse soldaat Krudde haalde toen de derde plaats. Echt een geweldige prestatie. In 1993 ging het toernooi niet door omdat de Verenigde Staten op het laatste moment niet in staat bleken de organisatie rond te krijgen. Er werd vorig jaar toen een alternatief 5-landen- toernooi gehouden op de K.M.A.

Met de prestaties achter de 64 velden van Lucas v.d. Linden tot nu toe kan het lopende toernooi in Breda nog leuk worden voor de Nederlander.

Jan Sulman

Nagekomen bericht: Lucas van der Linden heeft inderdaad het NATO kampioenschap gewonnen.

mensen draait zo'n toernooi. In één woord: Fantastisch!

Wat de toekomst betreft: in ieder geval gaan we volgend jaar naar Noorwegen. Inmiddels heb ik ook begrepen, dat België wellicht ook nog eens als gastland op wil treden. En misschien is het vroeg of laat ook nog eens mogelijk Oost-Europese landen erbij te betrekken. Dan wordt het echt heel sterk bezet!"

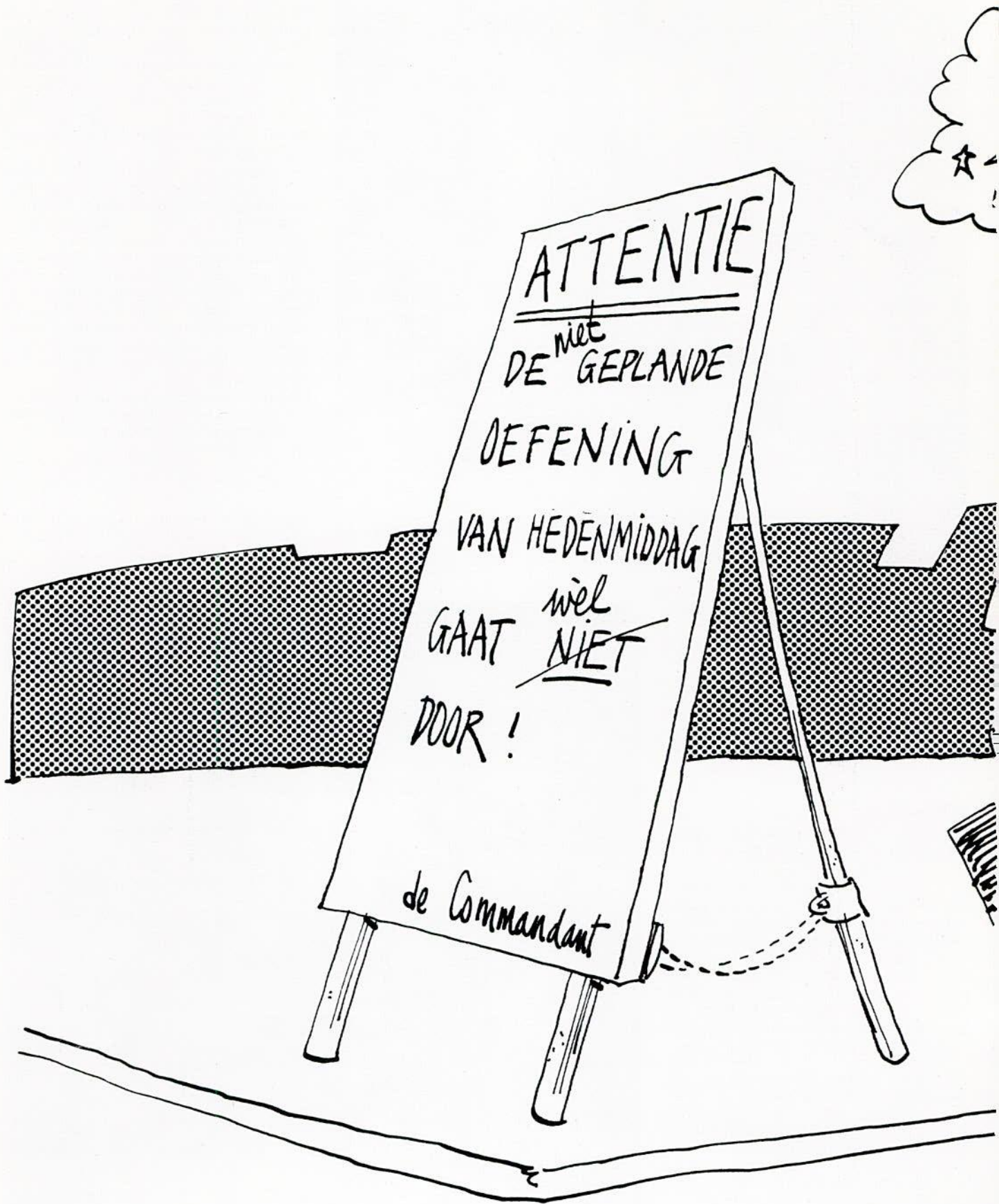
■ KNSB

Overigens is het toernooi wel officieel erkend door de K.N.S.B.. De betekenis daarvan is dat de uitslagen doorwerken op de (inter)nationale ratinglijsten. Vanzelf geeft dat een behoorlijke status aan het geheel. Er zijn daarom ook een tweetal internationale arbiters hier aanwezig. Daaraan toegevoegd is een nationale wedstrijdler, Rob Aurich. Van professie is hij belastingconsulent. (Daarnaar gevraagd, vertelde Rob, dat het leiden van schaakwedstrijden voor hem een soort vakantie betekent).

Na het eerste kampioenschap in Duitsland volgde een tweede in 1990. Het organiserende land was toen Noorwegen. Het was tegelijkertijd het eerste jaar dat gen. Steffers chef de mission werd en als verdienstelijk schaker ook zelf achter het bord plaats nam. Een jaar later was het dezelfde Steffers die in Engeland een schoonheidsprijs kreeg

Lucas v.d. Linden 'Een (omhoog!) gevallen koning, de kampioen'.

*Is het zo dat velen van ons van burger tot bestuurder, van jong tot oud, het gevoel zijn kwijt geraakt wat het betekent om arm te zijn, om te moeten sappelen om rond te komen, om je kinderen niet datgene te kunnen geven wat ze nodig hebben: aan eten, medische zorg, kleding en opleiding?
Is het zo dat velen van ons zich niet de lasten kunnen voorstellen van: uitzichtloosheid, angst, machteloosheid en afhankelijkheid; lasten die bij armoede horen?*

Het merendeel van de Nederlanders stamt uit families waar dat leed nog enkele generaties geleden helaas maar al te goed bekend was. Misschien is het uit familie verhalen bekend.

Toch lijkt het dat we op dit moment overhaast en onverbiddelijk knabbelen aan datgene wat we ooit opbouwden aan sociaal vangnet.

De argumenten zijn duidelijk: niet betaalbaar, internationale concurrentiepositie, loonlasten, premielasten, staats-schuld etc. Zeer reële, ingewikkelde, moeilijke problemen.

Blijft: wij kiezen.

Kiezen we voor een samenleving waar diegene die het rooit, opleiding, werk en geld kan verwerven, het voor het zeggen krijgt? Een samenleving die misschien economisch zelfs volledig gezond is? Maar die tegelijkertijd een tweedeling oplevert: diegenen die het maken en diegenen die wegzinken in armoede?

Kiezen we voor een samenleving waar de sterke bereid blijft zeggenschap, macht, werk en geld te delen met diegene die dat niet heeft?

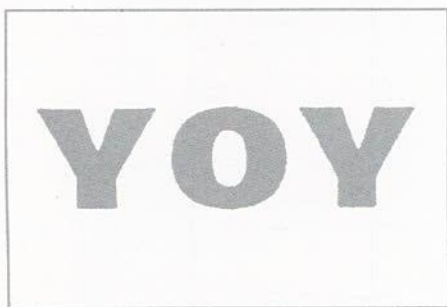
En gaan we vanuit die visie op zoek naar een sociaal vangnet waar de staats-afhankelijkheid die kleeft aan ons huidige stelsel, wordt doorbroken, waar creativiteit, initiatief en verantwoordelijkheid van het individu, aangewezen op de sociale voorzieningen, weer kansen krijgt?

Ik kies, jij kiest.

Betaalbaarheid, concurrentiepositie: mochten wij kiezen voor delen, dan heb ik er vertrouwen in dat we met zijn allen zo vindingrijk zijn om vorm te geven aan een stelsel, waarin de vele nadelen die kleven aan het huidige te vermijden zijn.

Wat denk jij?

Steven

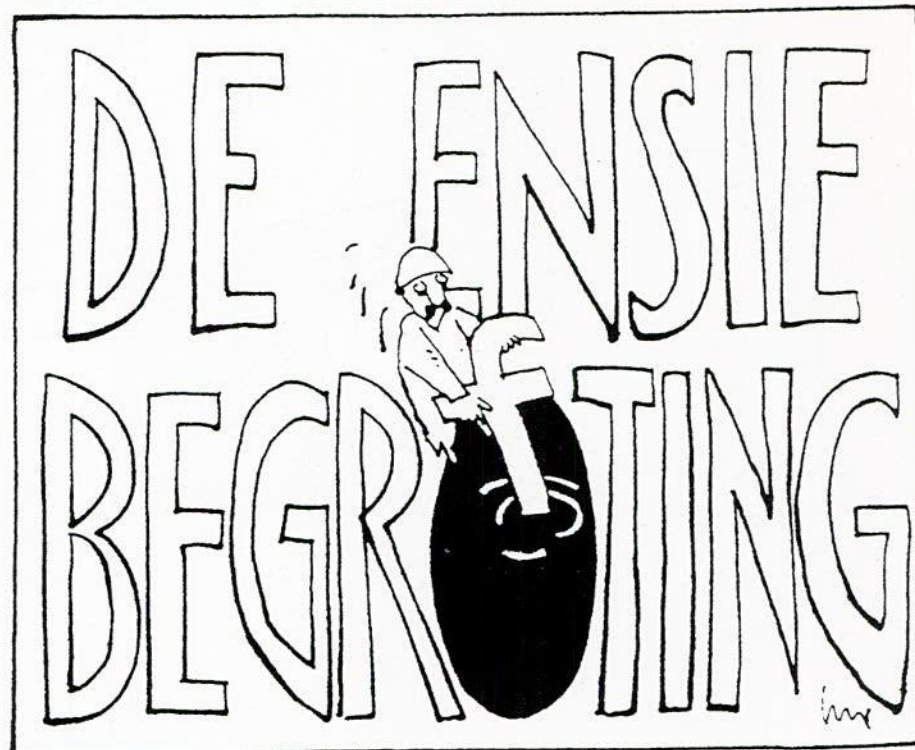
Kibboets

Een tijdje werken en wonen in de Kibboets; hoewel niet meer zo in de belangstelling als vroeger, is het nog altijd razend populair onder jongeren. Maandelijks vertrekken er tientallen jongeren tussen de 18 en 25 naar een Kibboets in Israël, minimaal voor drie maanden, maximaal voor een jaar, om er te werken als vrijwilliger, in de keuken of op de bananenplantage. Ooit opgezet uit idealisme zijn de kibboetsen inmiddels uitgegroeid tot omvangrijke leef- en werkgemeenschappen voor zo'n vijfhonderd mensen elk, voorzien van fabrieken, landbouwgronden, grote gemeenschapsruimten en zwembaden.

De zogenaamde volunteers, afkomstig uit de hele wereld, vormen daarbinnen een kleine groep.

Meike, Ronald en Willemijn vertrokken in april 1992 naar Israël. Yoy filmde hen op Schiphol en vroeg ze naar hun verwachtingen, hun idealisme en de reden van hun keuze voor een kibboets. Een paar maanden later vertrok ook Yoy naar Israël en zocht de drie op. Ze waren toen enkele maanden ervaring rijker, maar waren ze nog steeds even goed te spreken over het avontuur in Israël?

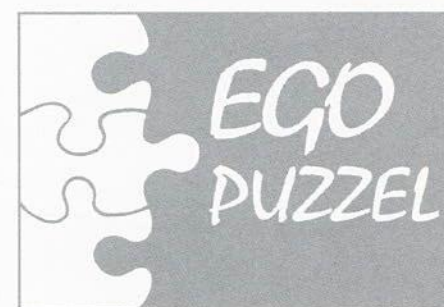
Dinsdag 10 januari 1995 om 18.55 uur op Ned.1

Herbie

Herbie is vijftien, geboren in Suriname en getogen in Amsterdam, en speelt in Ondrofeni, een band uit de Amsterdamse Bijlmer die de mateloos populaire Kawina-muziek speelt. De muziek vereist van hem de discipline en regelmaat die nodig zijn om in zijn leven goed te kunnen functioneren en dat is, gezien de grote problemen waarmee Herbie te kampen heeft gehad in zijn leven, geen geringe prestatie. In Yoy neemt Herbie ons mee in zijn wereld van Kawina-muziek.

Dinsdag 17 januari 1995 om 18.55 uur op Ned.1

De oplossing van de puzzel in het decembernummer luidt als volgt:

- 1-wasteil;
- 2-stellen;
- 3-ellende;
- 4-langere.

ZIE JE ZE VLIEGEN?

Zo lang mogelijk in de lucht blijven: dat is het doel van de wedstrijd 'Zie je ze vliegen', die dit jaar voor de tweede keer is georganiseerd in het kader van de Wetenschap & TechniekWeek. Duizenden brugklassers hebben in deze week tijdens de lessen Techniek een eigen papieren vliegtuig ontworpen, gebouwd, getrimd en geworpen. Het is eenvoudig om een simpel pijlvliegtuigje te maken, maar daarmee haalt een gemiddelde brugklasser nog geen twee seconden vliegtijd. De uitdaging zit in de techniek. De tweehonderd beste brugklassers gaan op 4 februari 1995 uitmaken welk vliegtuig het langst in de lucht blijft. Deze landelijke finale wordt gehouden op marinevliegveld Valkenburg in de gemeente Katwijk (ZH), het meest bekend als basis van de Nederlandse luchtverkenningvliegtuigen.

seconde of tien is het de hele hangar wel door. De ontwerpers zullen dus, om fatale botsingen te voorkomen, hun bouwset zorgvuldig moeten aftrimmen op een bocht die precies krap genoeg is om in de wedstrijdruimte

■ Een lesuur

Het vak Techniek is sinds vorig jaar 'verplichte kost' voor alle brugklassers. Om echt te leren van het vak moet het ook simpelweg in de praktijk geoefend worden. De wedstrijd is daarom voor ruim driehonderd scholen een welkome aanvulling op het verplichte lesprogramma. De docenten worden voorzien van wedstrijdkranten en een instructievideo voor de leerlingen. Voor zichzelf kunnen ze een leswijzer bestellen, om in ieder geval één lesuur te kunnen besteden aan de papieren vliegerij. Een aantal scholen laat het daarbij. De meeste docenten zijn echter zelf ook razenthousiast geworden van de principes van aerodynamica en zwaartekracht die bij de wedstrijd gebruikt moeten worden. Ze beschouwen het als een uitdaging om het

'Zie je ze vliegen'-record te verbeteren. Dat staat nu op 9,2 seconden. Bij de finale in februari 1995 zal dit record wel gaan sneuvelen, omdat inmiddels veel bijgeleerd is. Prof.dr.ir.Tennekes, directeur bij het KNMI en van oorsprong vliegtuigbouwkundige, is één van de medewerkers aan de wedstrijd. Hij zegt: "Voor een vliegtuig dat van 200 grams papier moet zijn gemaakt, staat ongeveer vast hoe snel het in een stabiele glijvlucht zal gaan. In een

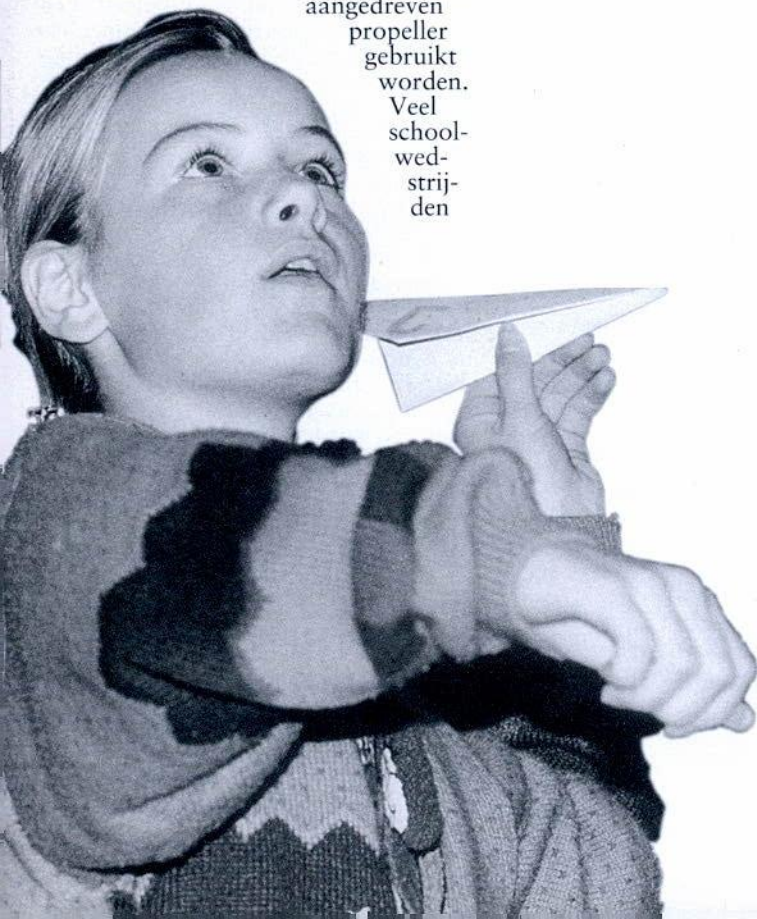
rond te kunnen gaan". In de wedstrijd-krant staat een aantal stappen beschreven die je kunt volgen naar het papieren succes. *Trial and error* is een belangrijke eigenschap bij het ontwerpen van goede vliegtuigen, en dat maakt het ook zo spannend in een vak als Techniek. Bij dat vak leren leerlingen met name probleemoplossend te handelen."

■ Orion

Het overbekende pijlvliegtuig wordt dan een prehistorisch gevalletje, omdat je alleen maar door zoveel mogelijk kracht te gebruiken kunt proberen om het zo lang mogelijk in de lucht te houden. Alhoewel de finale wordt gehouden in een hangar van 35 x 35 meter, wordt de vlucht van zo'n pijlvliegtuigje snel beëindigd tegen een muur of de romp van een in een nabijgelegen hangar opgestelde Orion. Bochtjes vliegen dus. Dat is een kwestie van aftrimmen: het zwaartepunt op de juiste plek en de achterkant van de vleugels en het staartvlak, al naar gelang de vorm van de bocht, een ietsiepietsie vouwen. Is het zwaartepunt teveel naar voren, dan duikt het toestel direct naar de grond. Is het teveel naar achteren, dan 'overtrekt' het toestel, om het in pilotentaal uit te drukken. De neus wordt dan steeds zover opgetild, dat de vleugels te steil komen te staan ten opzichte van de langstromende lucht, en dan valt alle draagkracht weg.

Het is een misvatting te denken dat hoe lichter het vliegtuig is, het des te beter vliegt. Een zekere stijfheid van het toestel is zelfs aan te bevelen, zodat het niet vervormt onder de invloed van de krachten die er op staan. Bovendien kun je een steviger vliegtuig harder weggooien. In de wedstrijd 'Zie je ze vliegen' moet papier gebruikt worden van minimaal 200 gram per vierkante meter, en mag geen door opgewonden elastiek

aangedreven
propeller
gebruikt
worden.
Veel
school-
wed-
strij-
den

kenden een winnaar die het vliegtuig eerst zo hard mogelijk in de lucht gooi-
de, waarna het toestelletje in cirkels in
een glijvlucht naar beneden vloog.

■ Finale

Tijdens de landelijke finale op 4 februari zullen ruim tweehonderd brugklassers in voorronden gaan bepalen welke 15 allerbeste vliegtuigen het langst in de lucht blijven. Bovendien wordt het creatieve en inventieve ontwerp van het vliegtuig met bonusseconden beloond. Het programma vermeldt ook een demonstratie van indoor modelvliegers, die een geluidloze maar indrukwekkende demonstratie zullen geven van vakmanschap. Een vederlicht toestel, gemaakt van vliegerpapier (van soms maar 8 gram per vierkante meter!) en wat balsahout, kan aangedreven door een rubberen motor, minutenlang rondvliegen. In de jury zit o.a. Henk Tennekes. Hij heeft vorig jaar het boek 'De Wetten van de Vliegekunst' geschreven, waarin de aerodynamische eigenschappen van de fruitvlieg, het visdiefje, een Boeing 747 en van een papieren vliegtuig naast elkaar worden gezet. Voorzitter van de jury is de gastheer van de landelijke finale en commandant van vliegekamp Valkenburg, Kapitein ter Zee J. Goemans.

De hoofdprijs voor de brugklasser die het vliegtuig werpt dat het langst in de lucht blijft is toepasselijk gekozen: een cursus zweefvliegen. Ook een ballonvaart, een helikoptervlucht en een rondvlucht in de Dakota van de Dutch Dakota Association maken deel uit van het prijzenpakket.

Stijn Terlingen

Iedereen die zichzelf vragen stelt over de wereld om ons heen, is in feite bezig met het bedrijven van wetenschap en techniek.

Wetenschap en techniek zijn ook essentiële voorwaarden voor welvaart en welzijn. Twee in het oog springende voorbeelden in dit verband zijn medische technologie en tropische landbouwkunde. Volgens sommigen zijn er grenzen aan wetenschap en techniek. Milieu-aspecten, ethische kwesties rond voortplanting, en genetische modificatie staan volop in de belangstelling.

Tijdens de jaarlijkse Wetenschap & TechniekWeek, die altijd in de tweede week van oktober wordt gehouden, kan heel Nederland op een interactieve wijze kennismaken met het werk van wetenschappers en technici. Ruim 160 instellingen, zoals universiteiten, hogescholen, musea, sterrenwachten, bibliotheken, researchlaboratoria en bedrijven hebben zich inmiddels bij de Wetenschap & TechniekWeek aangesloten. Het resultaat: een veelkleurige waaier van activiteiten, die samen jaarlijks zo'n 350.000 geïnteresseerden trekken.

■ Activiteiten

De Wetenschap & TechniekWeek is er voor drie doelgroepen: leerlingen basisonderwijs, leerlingen voortgezet onderwijs en het algemeen publiek ('iedereen'). Voor het basisonderwijs zijn er jeugdlaboratoria, theater/doe-activiteiten, ontwerpwedstrijden, een techniekspel en de Wetenschapsweek Junior. Voor het voortgezet onderwijs zijn er scholierenmanifestaties aan universiteiten en hogescholen, researchlaboratoria en de wedstrijd 'Zie je ze vliegen'. Voor het brede publiek is er de Wetenschapsdag, het Wetenschap & TechniekWeek boek en een aantal lezingenseries in bibliotheken en op universiteiten.

■ Thema

Ieder jaar wordt een centraal thema gekozen, dat als een rode draad door de verschillende activiteiten loopt. In 1995 is het thema 'Water en vuur'.

Meer weten? Bel of schrijf naar de Wetenschap & TechniekWeek, Postbus 19140, 3501 DC Utrecht, telefoon 030-340028.

FOTO'S:
TON POORTVLIET
EN IVAR PEL

NAAR EEN PREVENTIEVE VREDESOPBOUW

Een veranderende wereld

Gedurende de 'ijstijd' van de Koude Oorlog was bij weinigen oog voor de nadelige gevolgen van de bewapeningswedloop, de profilatie van en overkill aan de bewapening, de uitgebreide wapenhandel en vooral ook van het geweldsdenken, dat zich daarbij ontwikkelde.

Na de val van de Muur, als het symbool voor de val van de communistische systemen, wordt na de aanvankelijke euforie de mensheid nu geconfronteerd met de 'hete' erfenis van de Koude Oorlog. Conflicten woeden als een veenbrand over de wereld. De diverse interventies bieden geen duurzame oplossing. Grote groepen mensen zijn op drift geraakt en de sociale spanningen lopen op. Het rechts-extremisme steekt, in zijn meest kwaadaardige vormen, de kop weer op.

Inmiddels is steeds duidelijker geworden, dat veiligheid van een andere orde is geworden. Met meer dimensies dan alleen maar militaire veiligheid. Ook sociale, economische en ecologische veiligheid zijn van belang. De huidige situatie in de wereld vraagt dan ook een geheel

andere benadering en aanpak van de vredes- en veiligheidsproblematiek. Ook door vredesgroepen.

FOTO R.A.E.V.D. BOOR

gangspunt van de 'geweldloze conflict-hantering' als voorwaarde voor een gehumaniseerde samenleving.

Armoede, conflict en geweld vormen de verbindende schakels in een neerwaartse spiraal, die tot vernietiging van mens, natuur en milieu kan leiden. Vanuit deze samenhang en de overtuiging dat humanisten waardevolle bijdragen kunnen leveren aan een menswaardige en duurzame ontwikkeling, wil het HVB actief zijn. In dit licht bezien heeft men dan ook de samenwerking met HIVOS en HOM geïntensiveerd en wordt zij nauw samengewerkt met andere vredesgroepen, bijvoorbeeld in het Landelijk Beraad van Vredesorganisaties (LBVO).

■ Radicale veranderingen gewenst

■ Een nieuwe uitdaging

Het Humanistisch Vredesberaad (HVB) is inmiddels de nieuwe uitdaging van een andere aanpak aangegaan. In 1992 werd een eerste voorzet gegeven in de HVB-beleidsnota 'Nieuwe opzet, nieuwe inzet'. Centraal daarin staat het uit-

Onlangs heeft het HVB de discussie-nota 'Structureel Geweld en Duurzame Ontwikkeling' uitgegeven. Men wil daarmee de discussie binnen en buiten de humanistische beweging bevorderen. In deze nota wordt een opsomming gegeven van vereiste veranderingen over een breed maatschappelijk gebied. Een deel daarvan is gericht op fundamentele veranderingen van het vredes- en veiligheidsbeleid.

Het fysieke geweld dient teruggedrongen te worden. Oorlogen, wapenproductie, wapenhandel en proliferatie hebben desastreuze gevolgen voor een duurzame en democratische ontwikkeling. Interventies vinden meestal plaats wanneer conflict-situaties al uit de hand zijn gelopen en dan amper beheersbaar en oplosbaar zijn.

Internationale conflict-hantering in de huidige tijd vereist veel meer een anticiperende, preventieve en geweldloze benadering. Daarop dienen beleid en organisatie te worden afgestemd. Een dergelijke benadering komt in wezen neer op een verdere uitwerking van 'preventive diplomacy' en 'peace building', zoals beschreven in 'An Agenda for Peace' van Secretaris generaal Boutros Ghali. Die uitwerking zal uiteindelijk uit moeten monden in een alomvattend concept van 'Preventieve Vredesopbouw'. De vredesorganisaties verenigd in het LBVO spannen zich momenteel in om een dergelijk concept concreet vorm en inhoud te geven.

Rein Heijne

Prikkels

ZE BEGINNEN
ZEKER BIJ DE
SOKKEN.

Op bezoek in het verzorgingshuis bij mijn oude moeder, merk je dat tot het einde der dagen de pikorde in stand blijft tussen mensen. Een begin van dementie is voor haar een terugval in status. Je hoort wel eens dat kinderen hard voor elkaar kunnen zijn. Helaas is dat bij veel ouderen onderling niet anders.

Die ongeschreven verhouding die afkomstig is uit het kippenhok, waar de hiërarchie door de snavel wordt vastgesteld, loopt dus van de wieg tot het graf. Op school is het nog vaak het stoere gedrag, en het lichamelijke sterkste kind dat de leider wordt. Later in de werksituatie heeft men doorgaans de verhoudingen vastgelegd door middel van rangen en standen. In de krijgsmacht heeft men dat zelfs aangegeven door onderscheidingstekens. Dan is het zichtbaar waar je staat in de pikorde.

Zelfs in de situatie van onvrijheid, binnen de muren van de gevangenis, is er zo'n structuur bij gedetineerden. Afhankelijk van de zaak waarvoor men zit hebben ze elkaar een bepaalde status gegeven.

Het is alweer heel lang geleden dat een minister op het Binnenhof -dus vlak voor zijn werkplek- ruzie kreeg met een bouwvakker over een parkeerplaats. De geveugelde woorden van de bewindsmannen waren toen: 'weet u eigenlijk wel wie ik ben'. De man werd door die woorden in de media verguisd, niet op de laatste plaats omdat hij socialist was. Hij had "te spontaan" zijn status geëta-leerd.

Doorgaans weet men het wat subtieler te brengen. De manier is om indirect in een gesprek te laten overkomen welke functie wordt bekleed en de daaraan verbonden faciliteiten. De pikorde heeft dan ook vaak

te maken met de materiële status van een persoon.

Als Youp van 't Hek in zijn voorstelling dat soort mensen aan de kaak stelt buldert de zaal van het lachen. Maar mijn buurman die daar ook zo om moest lachen zegt enige dagen later terloops in gezelschap, dat hij mij morgen wel even zal terugbellen vanuit de auto tussen Nijmegen en Maastricht.

In de praktijk van het dagelijks leven gaat het dus doorgaans geniepiger. Voor kippen is de pikorde noodzakelijk om te overleven. Voor ons mensen blijft het toch een naar trekje.

Cor Out

THE RIVER WILD:

'n ruig waagstuk

De nieuwe film van Meryl Streep hangt van waagstukken aan elkaar, en vormt zelf ook, commercieel gezien, een geweldig waagstuk. Want *The River Wild* is ontegenzeggelijk een action thriller. En een action thriller vraagt in de eerste plaats een held. Liefst een niet al te snuggere jongen van tussen de 25 en de 28, die echter wel over enorme viriele eigenschappen dient te beschikken en bedreven is in nobele vechtsporten. Maar de held in *The River Wild* is een vrouw. Een vrouw van over de veertig nog wel. Een vrouw die beroemd is geworden met tragische rollen, ook dat nog. Toch blijkt Meryl Streep met deze gigantische omslag in haar carrière en haar image een uitstekende keuze te hebben gedaan. In Amerika is ze al bejubeld om haar geloofwaardige spel; cast en crew plus technici en wildwater-specialisten prezen haar tijdens de opnamen om haar moed, haar uithoudingsvermogen en haar power.

Streep speelt in *The River Wild* een vrouw die in haar jonge jaren een zeer bedreven gids was bij wildwater-tochten. Het huwelijk met een gesloten, wat schuwe architect die zich door zijn voortvarende echtgenote vaak een beetje ondergesneeuwd voelt, staat flink onder druk. Dat wordt nog erger als de man zegt dat hij niet mee kan met de wildwatertocht die zijn vrouw ter gelegenheid van de tiende verjaardag van hun zoon heeft gepland. Hij heeft het te druk, is zijn argument.

Hij realiseert zich, als hij haar reactie ziet, dat hij teveel op het spel heeft gezet. Uiteindelijk stapt hij dus ook in de enorme rubberboot, de wilde rivier op. De vrouw is duidelijk in haar element, geniet van de sport waar ze altijd in excelleerde, en vindt het heerlijk om haar zoon te van alles en nog wat te vertellen. Wanneer ze onderweg een boot met drie jonge knullen tegenkomen, is het contact snel gelegd. Tijdens de overnachting op de oever van de rivier zien ze elkaar opnieuw. De vrouw vindt het leuk om weer eens met jonge, sportieve jongens om te gaan. De echtgenoot heeft vanaf het begin zijn twijfels, maar wil geen spelbreker zijn. Naarmate de tocht vordert, gebeuren er echter merkwaardige dingen. De drie mannen uit de boot zijn opeens nog maar met z'n tweeën; zij geven een wat rammelende verklaring voor de mysterieuze verdwijning van hun metgezel. Langzaam maar zeker krijgt de echtgenoot steeds meer argwaan. Als de moeder eindelijk ook ontdekt dat het overgebleven tweetal een bank heeft overvallen en er met de buit vandoor probeert te gaan, is het te laat. Het gezin wordt gegijzeld, want alleen de vrouw is in staat om de twee criminelen voorbij een aantal zeer gevaarlijke stroomversnellingen te manoeuvreren. De echtgenoot wordt onderweg vermoord...

Nee, niet echt natuurlijk, want het blijft een puur Amerikaanse film.

Het gezin is heilig, het huwelijk moet dus worden gered en de boeven moeten ofwel dood ofwel achter slot en grendel. Maar ondanks de wat voorspelbare afloop, waarbij vooral de vader wel erg vaak door het oog van de naald kruipt, werd *The River Wild* een buitengewoon onderhoudende en spannende film. Het aardige is daarbij, dat er nu eens geen gebruik is gemaakt van special effects, maar dat het publiek allemaal puur natuur te zien krijgt. De rivier bestaat echt (opnamen werden gemaakt in Oregon en in Montana, waar ook "A River Runs Through It" van Robert Redford werd gedraaid), de stroomversnellingen bestaan ook echt, en de filmploeg is werkelijk dat woeste water op geweest om de opnamen zo overtuigend mogelijk te kunnen maken. Regelmatig voel je je als kijker meegezogen in dat kolkende water (dat voortdurend suggestief over de lens kolk!). Ook de spanning is zo knap opgebouwd, dat de aandacht geen seconde verslapt.

Hoofdrolspeelster Meryl Streep, die beroemd werd met o.a. *Sophie's Choice* en *Kramer Versus Kramer*, zag met deze uitdaging haar kans om het roer letterlijk en figuurlijk om te gooien, en ze stortte zich gretig in het avontuur. Het kostte maanden om het manoeuvreren met de rubberboot onder de knie te krijgen. Natuurlijk stond ze, perfectioniste in hart en nieren, erop om vrijwel alle gevaarlijke scènes zelf te spelen. Voor al te riskante operaties moest ze vertrouwen op haar body double, omdat de verzekering bij dit soort dure sterren nu eenmaal een stevige vinger in de pap houdt. Maar wie Meryl Streep in deze

film ziet, gespieerd, bruinverbrand, gekleed in een strak zwart pak en met een kek petje op haar blonde, wapperende haren, kent haar bijna niet terug.

Voor de rol van de crimineel zocht regisseur Curtis Hanson een acteur die een genuanceerd karakter kon neerzetten, en hij koos Kevin Bacon. 'Voor mij is een crimineel niet alleen maar de slechterik', legt Bacon uit. 'De man in deze film kan heel goed formuleren waarom hij doet wat hij doet. Het feit dat de vrouw tijdelijk zeer van hem gecharmeerd is, en dat haar zoon hem aanvankelijk zelfs enorm bewondert, geeft aan dat hij een innemende, intelligente man is. Zo'n figuur met meer kanten is veel interessanter om te spelen dan iemand die alleen maar slecht is'. De film is al met al meeslepend en verfrissend, en werkt zeer inspirerend op mensen met een lichtelijk avontuurlijke ziel.

Meryl Streep, milieu-activiste van het eerste uur, zag met de rol een mogelijkheid om haar publiek nog eens te wijzen op de noodzaak van schone rivieren en meren. 'Als je weken achter elkaar zo'n veertien uur per dag op en bij het water bent, dan raak je weer eens diep doordrongen van de schoonheid van de natuur, en besef je hoe belangrijk waterwegen zijn. Ze vormen de aderen van de wereld. Ik hoop dat de mensen dat gevoel ook meepakken als ze van de film genieten.'

Ik voorspel in elk geval nominaties voor een aantal technische aspecten van de film, en een nominatie voor Streep lijkt me ook heel waarschijnlijk.

Leonore van Opzeeland

Film in 't kort

LEON

In Frankrijk heet de nieuwe film van Luc Besson eenvoudigweg *Leon*, naar de hoofdpersoon in het verhaal. In Amerika rouleert de film onder de titel "The Professional". Inhakend op het genre van de 'new violence' die dankzij de geniale schrijver/acteur/regisseur Quentin Tarantino opeens trend is, maakte Besson, Frans troetelkind die het ook elders steeds beter doet, zijn eerste Engelstalige produktie. Leon is een niet al te snuggere beroepsmoordenaar met enkele zwakke plekken. Zo is hij een fervent melkdrinker en koestert hij zijn kamerplant. Andere soft spots komen aan het licht als zijn hulp wordt ingeroepen door een twaalfjarig buurmeisje, nadat haar hele familie is uitgemoord door een kennis van haar vader uit het drugs-circuit. Er ontstaat een relatie tussen de killer en zijn protegéetje, die het midden houdt tussen vader/dochter, leraar/leerling en minnares/minnaar. Voor hem loopt het allemaal slecht af, zij belandt uiteindelijk weer binnen de veilige muren van haar voormalige school. Je moet het geheel met een flinke dosis relativingsvermogen bekijken, dan valt er best te genieten van de ongewone benadering van het al even onorthodoxe verhaal. Jean Reno, vaste acteur van Besson uit o.a. "Le Grand Bleu" en "La Femme Nikita" speelt de titelrol.

INTERVIEW WITH THE VAMPIRE

Ook vampiers staan opeens weer hevig in de belangstelling, sedert Francis Coppola enige tijd geleden Bram Stokers

Tom Cruise in Interview with the Vampire

Emma Thompson, Arnold Schwarzenegger en Danny DeVito in Junior

"Dracula" afleverde. In *Interview With the Vampire*, naar het beroemde boek van Anne Rice, mag Tom Cruise de rol van vampier spelen. Rice was woedend, toen ze hoorde dat Cruise voor de titelrol was gevraagd: zelf had ze bij het schrijven van het script naar haar eigen boek steeds aan Rutger Hauer gedacht. Bij nader inzien had die het ongetwijfeld beter gedaan (al heeft Rice na het uitkomen van de film haar kritiek herroepen, waardoor het geheel verdacht veel op een publiciteitsstunt begint te lijken); Cruise is te jongensachtig en vooral te vriendelijk voor de tamelijk gruwelijke figuur die hij moet uitbeelden, waardoor je weer met weemoed terugdenkt aan de schitterende, melancholieke manier waarop Gary Oldman zich van die taak kweet in Coppola's film.

Voortbordurend op het fenomeen vampier, een onsterfelijk schepsel dat zich voedt met bloed en dat geen daglicht kan verdragen, schreef Anne Rice een intrigerend verhaal over de jonge Louis die, rouwend om de dood van zijn vrouw en baby, twee eeuwen geleden door een vampier letterlijk het rijk der duisternis werd binnengezogen. De film begint met een scene waarin hij zijn hart uitstort bij een journalist in San Francisco in 1994. We zien dan in flash backs hoe hij in New Orleans voor het eerst kennismaat met de elegante vampier Lestat. Later komt daar nog een klein meisje bij, zodat Lestat, Louis en het kind als het ware een gezinnetje vormen. Maar de schitterende lokaties, (o.a. ook in Parijs en in de Engelse Pinewood Studio's), de adembenemende aankleding en de genuanceerde special effects kunnen toch niet verhullen dat *Interview with the Vampire* ondanks het onderwerp een enigszins bloedeloze affaire is geworden, meer curieus dan echt meeslepend. Terwijl er over het intrigerende en vooral sensuele verschijnsel van de vampier, dat werd bedacht in de verstikkende, victoriaanse tijd, talloze boeiende, psychologische verhandelingen zijn geschreven.

JUNIOR

De knokfilms van Arnold Schwarzenegger kunnen me gestolen worden, maar als komiek vind ik hem heel verrassend. Na het succes van "Twins" werd er gelukkig onmiddellijk een nieuwe komedie op papier gezet, die nu onder de titel *Junior*, weer met Ivan Reitman als regisseur, in de bioscoop te zien is. Arnold en Danny DeVito zijn dit keer wetenschappers, die zoeken naar een middel om onvruchtbaarheid te verhelpen. Het project wordt echter van overheidswege stopgezet. Dan besluit Arnie om zelf als proefkonijn te fungeren, en voor hij het weet is hij

zwanger! Eén en al lachen natuurlijk, want niets blijft hem bespaard. Hoe de baby uiteindelijk ter wereld wordt gebracht moet u zelf maar gaan bekijken. Arnold heeft voor mij opnieuw bewezen dat hij gelukkig iets meer is dan alleen maar een bundel rollende spieren. Danny DeVito was altijd al leuk.

LE ZEBRE

Een eigentijdse, Franse relatie-komedie is *Le Zèbre*, die heel speels begint, maar gaandeweg toch steeds meer op twee gedachten begint te hinken. Een knappe, nog jeugdige notaris vindt dat zijn huwelijk met een beeldige lerares na vijftien jaar een impuls nodig heeft. Hij verzint allerlei listen en lagen om het vuur weer wat op te rakelen. Hij begint met zijn vrouw stiekem anonieme liefdesbrieven te sturen. Als die truc zijn uitwerking mist, besluit hij uit een ander vaatje te tappen. Uiteindelijk realiseert hij zich dat hij alleen maar op de juiste manier kan voortleven als hij er niet meer is... Vooral het slot doet een tikje gezocht aan, alsof de makers er geen einde aan wisten te maken. Maar zo tussendoor is zo'n Frans paardebloempluisje toch altijd wel te genieten, al was het alleen maar voor het broodnodige tegenwicht tegen de overkill uit Amerika.

L.v.O.

Thierry Lhermitte en Caroline Cellier in Le Zèbre

RECHTSGEVOEL

Het Internationaal Tribunaal voor Oorlogsmisdaden in het voormalig Joegoslavië is vorige week van start gegaan. Een Servische commandant van een gevangenenkamp is aangeklaagd en een bevelschrift tot aanhouding van de man is uitgevaardigd. Het probleem is wel dat de verdachte zich in het door de Serven beheerste deel van Bosnië of in Klein-Joegoslavië bevindt en het is de vraag of de regering in Belgrado en al helemaal die in Pale bereid zijn de betreffende persoon op te sporen en over te dragen. En dan gaat het nog maar om een in verhouding kleine vis, hoe uitermate kwalijk zijn gedrag als kampcommandant ook geweest moge zijn.

De vraag die men zich nu stelt, maar ook later zal stellen, is of het Tribunaal inderdaad heeft bijgedragen tot het bevredigen van het rechtsgevoel van de burgers, zowel ginds als hier. Die vraag lijkt eerder ontkennend dan bevestigend beantwoord te zullen worden. Feit is immers dat de hoofdverantwoordelijken in het Joegoslavische drama niet terecht zullen staan en dus ook niet hun straf zullen krijgen voor het aanstichten tot en het bevorderen van oorlogsmisdrijven, etnische zuiveringen, moordpartijen en grootschalige verkrachting.

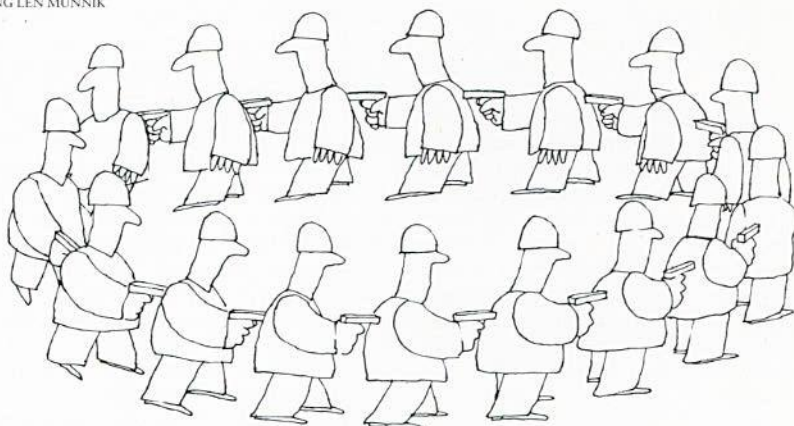
Zowel juridische als praktische redenen maken het onmogelijk ervan uit te gaan, dat heren als Karadzic, Milosowicz en Mladic, wier namen op de spandoeken van de demonstranten op de eerste zittingsdag van Tribunaal prijken, ooit daadwerkelijk in Den Haag voor het hokje zullen verschijnen. Voorlopig zullen we ze nog nodig hebben om straks - want eens komt die dag - de vredesregeling te ondertekenen. En het is dan toch onwaarschijnlijk dat we tijdens het banket of, gepaster, slechts bij het heffen van het champagneglas, de heer Milosowicz moeten aanstoten met het verzoek wat snel zijn glas uit te drinken ten einde vervolgens op transport naar Den Haag gesteld te worden.

Hoe vervelend het voor de grote vissen ook is, als ze door een eventueel internationaal aanhoudingsbevel binnen de grenzen van eigen of bevriend land moeten blijven, een onmogelijke opgave is het zeker niet. Er zullen er maar weinig zijn die de aandrang niet kunnen weerstaan om een keer naar de Keukenhof af te reizen om dan en passant door de Nederlandse marechaussee ingerekend te worden. Nee, de grote heren zullen de dans ontspringen, ook al omdat het Tribunaal zich met de feitelijke bedrij-

vers van oorlogsmisdaden dient bezig te houden en niet primair met de politieke verantwoordelijkheid van de eigenlijke aanstichters van de diverse misdaden.

In feite zullen hooguit enkele tientallen van de vele honderden misdadigers uit het lager en middenkader berecht worden. En daarbij zal het blijven. De hoofdschuldigen zullen hun straf ontlopen. Dat indertijd bij het proces van Neurenberg het rechtsgevoel van de volken van de overwinnaars bevredigd werd, had te maken met het feit dat de hoofdverantwoordelijken konden worden aangepakt. Met betrekking tot Tokyo lag dat al wat anders, waar zijne heiligheid de keizer de dans ontsprong, waardoor slechts ten dele van een bevredigend verloop van het proces gesproken kon worden. Wat betreft het huidige ex-Joegoslavië-Tribunaal geldt, dat dit het rechtsgevoel onvoldoende zal bevredigen, ondanks het feit dat het zinnig is zoveel mogelijk kampbeulen en dergelijke te berechten.

TEKENING LEN MUNNIK

Misschien is dat Joegoslavië-Tribunaal wel een eerste steen voor een noodzakelijk permanent Tribunaal ter berechting van oorlogsmisdaden, waar ook ter wereld gepleegd. Maar dan zullen we wel iets verder in de tijd moeten zijn. Bij het kleiner worden van de wereld en het afkalven van de nationale soevereiniteit zullen er uiteindelijk ook meer mogelijkheden komen om het internationaal recht effectief op te leggen. Een dergelijk permanent tribunaal lijkt te verkiezen boven steeds weer een nieuw Tribunaal, één voor elke burgeroorlog, waarin van oorlogsmisdaden sprake is. En misschien dat een dergelijk permanent wereldtribunaal ook in Den Haag gevestigd kan worden. In dat geval zijn die oorlogsmisdadigers ten minste ook nog ergens goed voor en kunnen zij op hun wijze een bijdrage leveren om Nederland uiteindelijk aan een belangrijke internationale instelling te helpen, daar waar we tot op heden steeds veelal naast zowel het mondiale als het Europese net gevist hebben.

Leon Wecke

VERKRACHT

*Je schrijft "Goma"
Je zegt "Koma"
Voor mij is het "komma"
een verhaal zonder punt;
waar je met je verstand niet bij kunt.*

*Ze hadden natuurlijk wel verteld,
wat voor gruwelijks ik zou zien;
honger, armoede, angst, de dood,
alles wat je levenservaring vergroot.*

*Maar dat het zo zou gaan knagen;
vrouwen, kinderen, waarom deze haat?
een mensenleven dat niet telt,
als een boompje dat wordt geveld.*

*Wat leer ik nu mijn kinderen?
Mijn normen en waarden,
door mijn ouders zorgvuldig bijgebracht,
werden in Goma volledig verkracht.*

Daphne

Thriller

In 1986 begon Martin Koomen een serie historische thrillers met in de hoofdrollen geheim agent Robert Portland en zijn onafscheidelijke "hulpje" luitenant Eddie Fokkema. Eind vorig jaar verscheen het negende deel in deze reeks, Een volmacht voor Portland.

Een Nederlandse diplomaat wordt (in 1937) door koningin Wilhelmina met een geheime missie naar Engeland gezonden. Wanneer er een telegram arriveert, met de mededeling dat deze gezant op "onvoorziene complicaties" stuit en dat de overkomst van een nieuwe gevolmachtigde dringend is gewenst,

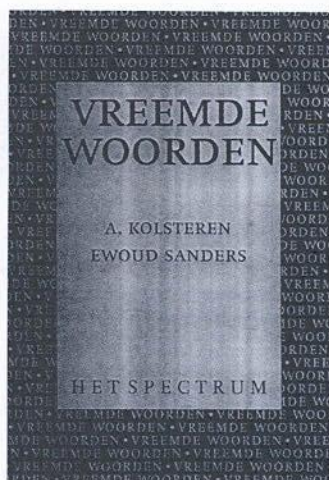

komen Portland en Fokkema in beeld. Van de koningin ontvangen ze op paleis Het Loo de opdracht zich direct naar Schotland te begeven. Bij aankomst op het vliegveld vernemen ze dat de bewuste diplomaat op een merkwaardige wijze aan zijn eind is gekomen (van een trap gevallen). Wanneer bij het doorzoeken van de bagage van het slachtoffer blijkt, dat er belangrijke documenten zijn verdwenen, begint het verhaal pas goed op gang te komen.

Evenals in de voorgaande "Portlands" weet Koomen ook in dit deel de spanning tot het einde toe uitstekend vast te houden (ondanks de enigszins voorspelbare ontknoping).

De Portland-reeks behoort tot de absolute top van wat er op thriller-gebied in Nederland op de markt verschijnt.

Martin Koomen: Een volmacht voor Portland. Van Gennep, Amsterdam. 1994. 159 blz. f 29,50. (WH).

Vreemde woorden

Een modale krantelezer kan eigenlijk niet zonder een vreemde-woordenboek. Dat is althans mijn mening. Al meer dan dertig jaar gebruik ik het Prisma-vreemde-woordenboek.

Natuurlijk is het niet zo dat ik nog slechts de krant kan lezen met dit woordenboek binnen handbereik. Maar toch ... Met een zekere regelmaat stuit je in het dagelijks verkeer op woorden en begrippen waarvan je denkt "dat zoeken we op".

De bewuste Prisma-pocket van A. Kolsteren, waar ik zoëven op doelde, beleefde vanaf 1956 talloze herdrukken. Geen wonder, daar het boekje alom werd geprezen om enerzijds zijn beknoptheid en anderzijds zijn bijzonder informatieve behandeling van de trefwoorden.

Daarnaast natuurlijk ook omdat er steeds nieuwe woorden ons taalgebruik binnendringen. De journalist en lexicograaf (volgens het vreemde-woordenboek: een schrijver van een woordenboek) Ewoud Sanders zorgde onlangs voor een grondige herziening en uitbreiding van "Vreemde Woorden". Ruim tweeduizend trefwoorden werden toegevoegd, elk trefwoord staat op een nieuwe regel, terwijl de pagina's een nieuwe, overzichtelijke typografie kregen. Daar moet volledigheidshalve nog aan worden toegevoegd dat de uitgever deze uitgave van "Vreemde Woorden" in een gebonden editie liet verschijnen.

Uiteraard moet daar dan wel aanzienlijk meer voor worden neergeteld dan voor de eenvoudige pocket van weleer. Het boek gaat dan ook aanzienlijk langer mee, zullen we maar denken. Hoewel ... hoe lang gebruikte ik ook al weer mijn Prisma-vreemde-woordenboek? A. Kolsteren en Ewoud Sanders: Vreemde Woorden. Het Spectrum, Utrecht. 1994. 640 blz. f 59,90. (WH).

Arnhem 1944

Van de hand van de in de Verenigde Staten woonachtige Nederlandse auteur Max Dendermonde (1919) verscheen in september vorig jaar 228 Sekonden van stilte met als ondertitel "een Arnhem verhaal". Het boek, dat tegelijkertijd in het Engels verscheen, werd tijdens de officiële herdenking van de Slag om Arnhem overhandigd aan zowel prins Willem-Alexander als aan de Britse generaal Sir John Hackett. "228 Sekonden van stilte" vertelt de geschiedenis van de familie Halsman, de bewoners van het mooie witte huis aan de voet van de Arnhemse brug over de Rijn. Vanuit het perspectief van deze familie krijgt de lezer een beeld van datgene wat zich afspeelde tussen Dolle Dinsdag (5 september 1944: de dag waarop het gerucht werd verspreid dat de capitulatie aanstaande zou zijn) en de Slag om Arnhem. De climax van het boek wordt gevormd door de 228 seconden stilte, de tijdsspanne waarin de familie Halsman de gelegenheid krijgt om het in de vuurlinie liggende witte huis te ontvluchten. Een vlot geschreven roman die een goed beeld geeft van deze dramatische oorlogsmaand.

Max Dendermonde: 228 Sekonden van stilte, een Arnhem verhaal. De Prom, Baarn. 1994. 180 blz. f 24,90. (WH).

Spion bij de KGB

De afgelopen jaren hebben, het is al zo vaak gezegd, een enorme verandering op het internationale politieke toneel te zien gegeven. Iedere militair ondervindt

daar dagelijks de gevolgen van, maar alle Nederlanders worden hier in meer of mindere mate mee geconfronteerd. Datzelfde geldt natuurlijk voor de burgers van andere landen, en zeer zeker voor de, inmiddels voormalige medewerkers van de KGB, de Russische geheime dienst. Zij maakten van dicht bij de veranderingen in de politiek van de Sovjet-Unie mee. Je zou verwachten dat de "spionnen" al snel een verandering in hun dagelijkse praktijken zouden merken na het optreden van Gorbatsjov. Uit het boek Mijn jaren als spion bij de KGB in

Washington van Yuri Shvets blijkt dat de KGB, al van lang voor de Perestroika, een star en stijf eigen bureaucratisch koninkrijk was en dat men daar lang de officiële regeringspolitiek kon tegenwerken en op de oude voet doorgaan. De schrijver van het boek is in het begin een rijzende ster, omdat het hem lukt een Amerikaanse agent te recrutereren. Lang niet iedereen in de KGB is echter blij met de informatie die deze agent, Socrates, doorgeeft, omdat dit op den duur het voortbestaan van de KGB door de verdergaande ontspanning kan bedreigen. Uit eigen informatie uit de media over de ontmaskering van KGB-spionnen in de VS kan men een deel van het boek op waarheid controleren. Of de informatie van de Russische kant ook klopt kunnen wij niet nagaan; toch is het buitengewoon interessant te lezen hoe een orgaan als een geheime dienst ongecontroleerd een eigen weg kan gaan, met alle gevolgen voor betrokken mensen. Voor wie de afgelopen tien jaar eens van een andere, ook spannende, kant wil bekijken is dit boek bepaald de moeite waard.

Yuri B. Shvets: Mijn jaren als spion bij de KGB in Washington. BZZTôH, Den Haag 1994, 256 blz. f 34,50 (JM)

De Flat

De Flat is de derde roman van Kees van der Pijl. De hoofdpersoon is een werkloze socioloog, misschien wel hét symbool van de maatschappelijke minkukel van de jaren negentig, die intellectuele mislukkingen koppelt aan catastrofes in de liefde en in de roman uitgroeit tot een soort held. Natuurlijk zijn de 'echte helden' van de jaren negentig succesvolle yuppen, die hun heldendom verwerven door zich over de ruggen van anderen te verrijken. Maar niet voor Van der Pijl dus.

KEES VAN DER PIJL DE FLAT ROMAN

Van der Pijl is een van de weinige schrijvers die het engagement van de jaren zestig geen vaarwel heeft gezegd. Hij neemt het in deze roman op voor de schlemielige socioloog, die zich te weer stelt tegen een nietsontziende coalitie van ondernemers en ambtenaren van het Ministerie van WVC die illegale Afrikanen dwangarbeid laten verrichten. De Flat is een leuk boek om te lezen, gewoon omdat het mooi geschreven is, bij tijd en wijle verrassend en misschien ook wel omdat de schrijver aardig is voor mensen die meestal minzaam worden bekeken. En daarnaast is het boek ook goed om te lezen omdat het tussen de regels door een ontlusterend beeld schetst van de huidige maatschappij: nog niet zo lang geleden achtenswaardige normen als solidariteit, rechtvaardigheid en intellectuele nieuwsgierigheid lijken tegenwoordig monsters zonder waarde en alleen nog verdedigd te worden door krachteloze schlemielen als de hoofdpersoon van dit boek. De politicoloog Van der Pijl heeft beslist geen geruststellende visie op de toekomst van onze maatschappij. Kees van der Pijl. De Flat. Uitgeverij De Harmonie, Amsterdam 1994, 198 blz. f 32,50. (WV)

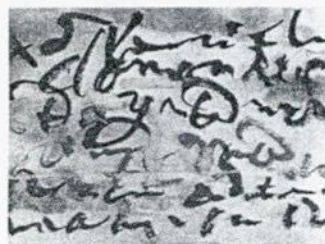
Over het schrijven

Twintig jaar heb ik er voor nodig gehad om dit te schrijven wat ik nu zeg. Als ik niet had geschreven zou ik een ongeneeslijke alcoholiste zijn geworden.

Een paar uitspraken uit een bundel nieuwe teksten van Marguerite Duras (1914), die -vertaald door Marianne Kaas- bij van Gennip uitkwam onder de titel **Schrijven**. In de eerste en langste van vijf teksten, waarvan sommige oorspronkelijk filmscripts waren, geeft Duras in de bekende korte zinnen weer wat schrijven voor haar betekent, en vooral de eenzaamheid waarmee dit proces gepaard gaat: *In de eenzaamheid van een schrijver schuilt zelfmoord. Je bent alleen tot in je eigen eenzaamheid. Dat is altijd onvoorstelbaar. Altijd gevaarlijk. Ja. Een prijs die moet worden betaald omdat je het hebt gewaagd naar buiten te treden en te schreeuwen.*

Het bleek al in één van haar vroege romans, 'De vice-consul', die ze zelf zo onsterfelijk verfilmde in 'India Song'. Over intens beleefde emotionele gebeurtenissen, of de herinnering daaraan, kan een mens vaak niet of nauwelijks spreken. Dat er toch een verhaal kan ontstaan, laat Duras ook nu weer goed zien en meevoelen in de tekst 'De dood van de jonge Engelse vlieger'. Het gaat over een twintigjarige piloot -W.J. Cliffe staat op zijn grafsteen- die in de laatste oorlogsdagen van mei 1944 neerstortte in Vauville, Normandië, door niemand gekend, maar door het hele dorp betreurd. Aangrijpend en met superieure eenvoud weet Duras dit particuliere drama eeuwigheidswaardig te verlenen door het tot een blijvende herinnering te maken aan het graf van Het Kind van elke Oorlog. Opnieuw toont de grootste Franse schrijfster en

Marguerite Duras Schrijven

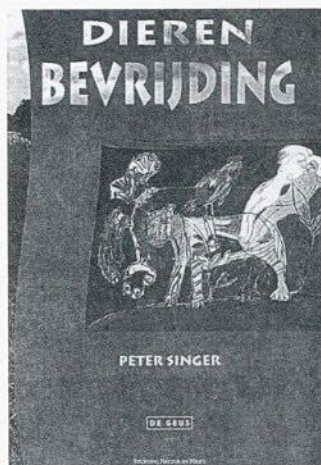
Van Gennip Amsterdam

filmmaakster indrukwekkend aan hoe ze de diepste gevoelens van een mens voor een ieder herkenbaar van onder de oppervlakte van de werkelijkheid weet bloot te leggen.

Marguerite Duras: **Schrijven**. Van Gennip, Amsterdam 1994. 102 blz. f24.50. (FS)

Dierenleed

Het boek "Animal Liberation" van de hoogleraar moraalfilosofie Peter Singer is een al bijna klassiek boek over de tirannie van mensen over dieren. Vorig jaar verscheen een geheel nieuwe editie van **Dierenbevrijding**. Een boek waarover Midas Dekkers in Vrij Nederland opmerkte: "Heb je Peter Singer eenmaal gelezen, dan blijft er de rest van je leven altijd iets knagen: hetzij je geweten, hetzij je lekkere trek". In dit omvangrijke boek beschrijft Singer de afschuwelijke gang van zaken in wetenschappelijke, commerciële en militaire laboratoria waar op grote schaal met proefdieren wordt geëxperimenteerd. Ook de moderne bio-

industrie, waar kippen, varkens en runderen niet als dieren maar slechts als vlees worden opgevat, komt uitgebreid aan bod. Zeer gefundeerd toont Singer aan dat de gemiddelde houding van mensen tegenover dieren even immoreel is als die van de racist die andere rassen discrimineert. Dierenbevrijding is mensenbevrijding, aldus Singer, die tevens (haast als vanzelfsprekend) een pleidooi houdt voor vegetarisme. Lucas Reijnders stelt, in een inleidend voorwoord, dat met Singers scherpzinnige redeneringen over de rechten van organismen die behoren tot andere natuurlijke soorten de modale natuurbescherm(st)er zijn of haar voordeel kan doen.

Peter Singer: **Dierenbevrijding**. De Geus, Breda en Stichting Natuur en Milieu, Amsterdam. 1994. 381 blz. f 49,50. (WH).

Rode Kruis

In zijn wetenschappelijke studie **De zwaargewonden eerst? Het Nederlandsche Roode Kruis en het vraagstuk van oorlog en vrede 1867-1945**, analyseert Leo van Bergen de Rode Kruis-hulp in het algemeen en die van het Nederlandse Rode kruis in het bijzonder. Dit alles in de periode van de tweede helft van de vorige eeuw tot en met de Tweede Wereldoorlog.

Een studie van ruim vijfhonderd bladzijden in zo'n kort bestek samenvatten is onbegonnen werk. Vandaar dat ik hier volsta met enkele conclusies. Behalve de gevolgtrekking dat het Rode Kruis in de bestudeerde periode

LEO VAN BERGEN

DE ZWAARGEWONDEN EERST?

Het Nederlandsche Roode Kruis en het vraagstuk van oorlog en vrede 1867-1945

ERASMUS PUBLISHING

meer militair dan humanitair te noemen is, zijn enkele andere meer dan opmerkelijke punten: de oprichting niet zozeer door koning Willem III als wel door de toenmalige minister van Oorlog; het minimale werk ten behoeve van de Belgische vluchtelingen gedurende WO I en het niet-zenden van ambulances in diezelfde oorlog; de medewerking aan de anti-joodse bloedtransfusiemaatregel (1941); de medewerking aan de oostfront-ambulance, een daad die het Nederlandse Rode Kruis ook nog met trots vervulde.

Leo van Bergen, die enkele jaren geleden in het nieuws kwam met zijn studies over de militair-geneeskundige dienst ("Waarde generaal: voelt u zich wel goed?") en over de rol van het Nederlandsch-Indische Roode Kruis tijdens de koloniale strijd tegen de inlandse vijand ("Voor onze jongens een sigaar"), is er opnieuw in geslaagd een interessante bijdrage te leveren over het "opereren" van medisch instituten in relatie tot het oorlogsbedrijf. Bij uitstek "kost" voor "genezerikken"! Leo van Bergen: **De zwaargewonden eerst? Het Nederlandsche Roode Kruis en het vraagstuk van oorlog en vrede 1867-1945**. Erasmus Publishing, Rotterdam. 1994. 544 blz. f 79,50. (WH).

Wim Heij
Joan Merens
Frank Spoelstra
Wessel Visser

TOEKOMST MAAK JE NIET ALLEEN

Met terugkerende regelmaat denken wij allemaal, zo stel ik me voor, na over de toekomst. We denken graag vooruit, over hoe je er over een aantal jaren bij zult zitten, in blakende welstand of overgeleverd aan de sociale voorzieningen. Je hoopt misschien op een langdurige relatie of je hoopt er dan eindelijk van verlost te zijn. Je hoopt op een groeiend aantal sociale contacten of je hoopt in de gelegenheid te komen je terug te trekken, meer stilte te vinden. Je hoopt op het wonder van die lang verwachte baan die maar niet komen wil of je hoopt er vanaf te kunnen komen. Toekomstplannen en nog eens toekomstplannen. Maar hoe bereik je dat eigenlijk?

Hebben we die toekomst eigenlijk wel in de hand? Halen we volgende week donderdag wel? Kunnen we iets zeker zeggen over komende donderdag?

Onzinnige vragen misschien, maar wie om zich heen kijkt en de wereld dichtbij en ver weg in brand ziet staan, kan opmerken dat het stellen van onzinnige

vragen zinvol kan zijn. Wie had die branden in 1989, toen de Berlijnse muur viel, verwacht? Brand kan gemakkelijk overslaan en al je toekomstplannen in de as leggen. Het is dus nog maar zeer de vraag of het werken aan je individuele toekomst wel zo'n verstandige bezigheid is en of de aandacht misschien niet meer verlegd zou moeten worden naar het vandaag van jezelf en het morgen met anderen. *Een toekomst maken kun je alleen met anderen, niet alleen!*

Toekomst met elkaar maken is niet een kwestie van meer welstand en luxe, maar vooral doorgroeien in geestelijke zin. Samen maken we voor de toekomst grote plannen. Wanneer ouderen, maar ook jongeren, zich in geestelijke zin niet geborgen weten, ze zich niet meer beschermd voelen en in levensbeschouwelijke zin dakloos zijn, beginnen scheuren te ontstaan in de samenleving: dan ontstaat geestelijk verval, omdat we ons niet meer bezinnen op de vraag in welk

geestelijk klimaat wij met elkaar willen leven en hoe we daarin met elkaar willen omgaan. Het is in dergelijke situaties dan voor de hand liggend dat er geroepen wordt om terugkeer van christelijke waarden en normen. Maar wat voor de hand ligt is vaak ook maar een gebrek aan beter. Niet bepaald een uitdaging! Want met alleen de terugkeer van bepaalde waarden en normen maak je nog geen geestelijk gezonde samenleving.

Een beschaafde en geestelijk gezonde, ontwikkelde samenleving kan alleen dan ontstaan wanneer alle mensen elkaar geborgenheid en veiligheid kunnen bieden, een gezonde ontwikkeling krijgen door een goed onderwijssysteem en kwalitatief goede zorg aangeboden krijgen, wanneer het niet goed met iemand gaat. Dát is toekomst maken.

De kern van het toekomst maken is werkelijk begrijpen waar het in het leven om gaat. Want in een toekomst waarin te weinig aandacht is voor geestelijke gesteldheid en spiritualiteit, zal veel barmhartigheid verdwijnen, zullen beziningscolumnns in kranten verdwijnen en zullen geestelijk verzorgers verdwijnen. Wie dan vraagt om een geestelijk verzorger zal een niet begripend hoofdschudden aantreffen. Met dit vooruitzicht wordt u misschien somber, in dit opzicht ben ik het al.

Freek Pol

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep't Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	* 06 - 535 - 7549 * 06 - 514 - 6093	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	* 06 - 549 - 7913	040-627322
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	* 06 - 534 - 2492	03210-18934
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	* 06 - 213 - 341/281 * 06 - 202 - 617	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	* 06 - 517 - 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	02991-3525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	* 06 - 532 - 2643	05220-62273
Den Helder	M.J. (Marias) van Dorp	02230-52405	* 06 - 209 - 2405	035-232142
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	* 06 - 209 - 6820	072-641080
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942812470
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-366444/45	* 06 - 557 - 6445	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58574	* 06 - 541 - 8574	05160-13579
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	* 06 - 578 - 702	013-425425
Driehuis-				
Den Helder	C. (Carine) van Hinte	02550-61204	* 06 - 219 - 204	01727-13248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	* 06 - 678 - 1826	030-937808
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-76000, tst. 7809/7810	* 06 - 533 - 7810	03417-58156
Blomberg	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4952358150	* 06 - 443 - 259	00-4952356621
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	00-4942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-4942816195
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-366444/45	* 06 - 557 - 6444	035-234907
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	00-49633277276	* 06 - 445 - 290	00-495761687
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92977	* 06 - 504 - 2654	01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Nijmegen	P. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	* 06 - 511 - 1154	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	* 06 - 564 - 2774	080-229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	* 06 - 564 - 2774	08382-1675
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	* 06 - 529 - 3341	076-872688
Vught	J.E.M. (José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	* 06 - 531 - 1564	080-239840
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	* 06 - 519 - 6826	05110-72385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436		05210-13657
Stafradsvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906		085-629745
Coornherthuis				
(raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060		03210-18934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060		08370-10205

